

Leidraad gedragscode Bestendig Groenbeheer 2018

*Actualisatie in het kader van het in werking
treden van de Wet Natuurbescherming*

Samengesteld door:

Jos van de Vondervoort

Marijn Meijer

Datum

29 maart 2018

Vastgesteld in B&W:

15 mei 2018

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
1 Algemeen	5
1.1 Inleiding	5
1.2 Waarom een gedragscode?	6
1.3 Rotterdam volgt de Gedragscode van Stadswerk/VHG	6
1.4 Geldigheidsduur van deze leidraad	7
2 Wettelijk kader	8
2.1 Inleiding	8
2.2 Juridische onderbouwing van het instrument gedragscode.	8
2.3 Soorten waarop deze leidraad van toepassing is	8
2.3.1 Bescherming soorten van de Vogelrichtlijn	9
2.3.2 Bescherming soorten van de Habitatrichtlijn	9
2.3.3 Overige Nederlandse soorten	9
2.3.4 Specifiek Rotterdamse soorten	9
2.3.5 Rode Lijstsoorten (RL)	10
2.4 Rotterdamse soortinformatie	10
2.4.1 Verzamelen van data	10
2.4.2 Beschikbaarstelling natuurdata	10
3 Werkproces	11
3.1 Inleiding	11
3.2 Borging Wet Natuurbescherming binnen de gemeentelijke organisatie	12
3.2.1 Bestendig groenbeheer binnen de huidige organisatie	12
3.2.2 Instrumenten en verantwoordelijkheden	13
3.3 Stappenplan werkvoorbereiding opdrachtgever	14
3.3.1 Toets Natuurdatabase Rotterdam	14
3.3.2 Toets uitvoeringsjaarplan	15
3.3.3 Opstellen opdracht - contract	15
3.4 Plan van aanpak F&F bestendig beheer gemeente Rotterdam	16
3.4.1 Risicoanalyse	16
3.4.2 Risicomanagement	17

3.4.3	Verzamelen en uitwisselen gegevens	18
3.4.4	Communicatie	18
3.4.5	Omgaan met calamiteiten tijdens de uitvoering van de werkzaamheden bestendig beheer	19
4	Bestendig beheer en onderhoud van groen	21
4.1	Definitie bestendig beheer en onderhoud?	21
4.2	Stappenplan bestendig beheer en onderhoud	22
4.3	Algemene gedragsregels	23
4.3.1	Vermijd schade aan planten	23
4.3.2	Vermijd onnodige verstoring van dieren	23
4.4	Te onderscheiden beheercategorieën in openbaar groen Rotterdam	24
4.5	Natuur-werk-kalender bestendig beheer en onderhoud	25
5	Uitwerking per type werkzaamheid	26
5.1	Inleiding	26
5.2	Beheer en onderhoud van vlak gazon	27
5.3	Beheer en onderhoud ruw gras en greppels	28
5.4	Beheer en onderhoud van bosplantsoen, heesters en hakhout	30
5.5	Beheer en onderhoud van vak- en sierbeplantingen, heggen en hagen	32
5.6	Beheer en onderhoud natuurvriendelijke oevers en natte ruigte	34
5.7	Beheer en onderhoud van bomen in beplanting of in verharding	36
6	Calamiteitenregeling	38
6.1	Als een beschermde soort onverwacht opduikt	38
6.2	Noodgevallen	39
7	Monitoring en evaluatie	40
7.1	Openbaarmaking	40
7.2	Evaluatie van de toepassing van de gedragscode	40
7.3	Tussentijdse aanpassingen van de leidraad	40
Bijlage 1: Wettelijk kader voor een gedragscode flora en fauna		41
Bijlage 2: Door de Wet Natuurbescherming beschermde Rotterdamse soorten		49
Bijlage 3: Werkzaamheden onder de gedragscode		58

**Bijlage 4: Format Plan van aanpak Wet Natuurbescherming bestendig beheer gemeente
Rotterdam.**

59

1 Algemeen

1.1 Inleiding

De bescherming van dier- en plantensoorten is sinds 1 januari 2017 in de Wet Natuurbescherming geregeld. De Gedragscode Bestendig Beheer Groenvoorzieningen is een instrument dat ontwikkeld is om eenduidig en zorgvuldig te kunnen handelen bij bestendig groenbeheer, zodanig dat overtredingen van de Wet Natuurbescherming worden voorkomen. Het format is opgesteld door Vereniging Stadswerk Nederland en VHG. Met het opstellen van deze Rotterdamse leidraad bij de gedragscode, geeft de gemeente Rotterdam invulling aan de gedragscode bestendig groenbeheer en verklaart het de gedragscode van toepassing op activiteiten die door of in opdracht van Stadsbeheer worden uitgevoerd.

De tweede versie van de Gedragscode Bestendig Beheer Groenvoorzieningen is door het Ministerie van EZ goedgekeurd op 29 oktober 2014 en is geldig tot 29 oktober 2019. Het goedkeuringsbesluit is te vinden op:

<https://mijn.rvo.nl/documents/13225/111559/Goedkeuringsbesluit+gedragscode+Stadswerk/0c82e11d-84f4-4155-8d3d-67fda5283ff> .

De tekst van de Gedragscode is te vinden op:

<https://mijn.rvo.nl/documents/13225/111559/Gedragscode+Flora-en+faunawet+Stadswerk/a2e25865-29ea-4451-87d4-0f9481e27392> .

De Gedragscode Bestendig Beheer Groenvoorzieningen is nog ontwikkeld onder een voorganger van de huidige wet; de Flora- en faunawet. De gedragscode is aan de nieuwe wetgeving aangepast door middel van de volgende brief van Vereniging Stadswerk Nederland:

<http://www.stadswerk.nl/Themasenprojecten/groenwerkt/floraenfaunawet/Flora+en+Fauna+nieuws/676120.aspx?t=Gedragscodes+Flora-en+Faunawet+en+de+nieuwe+Wet+Natuurbescherming+hoe+zit+dat%3f> .

Deze leidraad voorziet in de behoefte aan een praktische toepassing van de Gedragscode Bestendig Beheer Groenvoorzieningen en is van toepassing op het (toekomstig) gemeentelijk (openbaar) gebied van de gemeente Rotterdam. Alle beschermde soorten planten en dieren die (mogelijkerwijs) in het gemeentelijk openbaar gebied voorkomen zijn opgenomen in deze leidraad. De lijst van deze soorten is opgenomen in Bijlage 2. Mochten er in de toekomst soorten verdwijnen of bijkomen, dan dient de leidraad daarvoor te worden aangepast.

Afbakening

Deze leidraad is van toepassing op alle werkzaamheden die door of in opdracht van Stadsbeheer binnen het gemeentelijk (openbaar) gebied worden uitgevoerd in het kader van bestendig beheer en onderhoud van groen. Een indicatieve lijst met werkzaamheden in het kader van bestendig groenbeheer is opgenomen in Bijlage 3.

Deze gedragscode is niet van toepassing voor werkzaamheden in Habitatrichtlijngebieden (de Natura 2000 gebieden bij Hoek van Holland en Hoogvliet). Voor de (deels door de Gemeente Rotterdam beheerde) Natura 2000 gebieden zijn specifieke beheerplannen opgesteld. Deze gedragscode is niet van toepassing bij ruimtelijke ingrepen en geldt niet voor onderhoud aan watergangen (baggeren, profileren) en het beheren van (kade)muren.

1.2 Waarom een gedragscode?

Een belangrijk doel van de Wet Natuurbescherming is zorgen voor een gunstige staat van instandhouding van beschermde soorten. Om de gunstige staat van instandhouding te bewerkstelligen, bevat de Wet Natuurbescherming een aantal verbodsbepalingen. De Wet Natuurbescherming zegt niet welke concrete activiteiten wel en niet zijn toegestaan. Het uitgangspunt van de wet is dat geen schade mag worden veroorzaakt aan beschermde dieren of planten, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan. In de praktijk gaat het om het effect van activiteiten op beschermde soorten.

Een gedragscode is niet verplicht maar zonder gedragscode moet voor iedere beheeractiviteit in een terrein waar in de Wet Natuurbescherming beschermde soorten of voorkomen of jaarrond beschermde nest- en verblijfplaatsen van vogels aanwezig zijn, de ontheffingsprocedure van de Wet Natuurbescherming worden doorlopen. Om dit te voorkomen en om gebruik te kunnen maken van de vrijstellingsregeling uit het Vrijstellingsbesluit van 2004 is bij een aantal categorieën een gedragscode nodig.

Een gedragscode beschrijft hoe in redelijkheid, activiteiten kunnen worden vermeden die schadelijk en nadelig zijn voor de genoemde dieren en planten. De genoemde gedragsregels zorgen ervoor dat er geen wezenlijke invloed van de werkzaamheden op het lokale voortbestaan van de beschermde soorten uitgaat. Bij naleving van de gedragscode geldt de vrijstelling uitsluitend voor de uitvoering van werkzaamheden in het kader van het bestendig beheer. Het (aantoonbaar) werken volgens de goedgekeurde gedragscode leidt tot vrijstelling van wettelijke verboden van de Wet Natuurbescherming, waarbij opgemerkt moet worden dat het verstoren van broedende vogels nooit is toegestaan. Wie zich niet aan de gedragscode houdt, kan een wetsovertreding veroorzaken.

Voor de gemeente Rotterdam biedt een gedragscode de mogelijkheid tot het inbedden van wettelijke soortbescherming in de uitvoering van het beheer. Daarnaast biedt het een goed platform om in Rotterdam te komen tot een uniforme aanpak van beheeractiviteiten ten aanzien van beschermde flora en fauna.

1.3 Rotterdam volgt de Gedragscode van Stadswerk/VHG

Voor het bestendig beheer en onderhoud van het openbaar groen in de gemeente Rotterdam volgt Stadsbeheer de Gedragscode Bestendig Beheer Groenvoorzieningen welke is opgesteld door de

Vereniging Stadswerk Nederland en branchevereniging VHG¹. In de uitwerking van de Rotterdamse leidraad is deze aangepast aan de omstandigheden en kenmerken van de gemeente Rotterdam.

Daarnaast is bij het formuleren van werkinformatie met betrekking tot de beheercategorieën, beheermaatregelen en de natuurwerkkalender en calamiteitenregeling gebruik gemaakt van de op 12 juli 2010 goedgekeurde gedragscode van de gemeente Zoetermeer.

1.4 Geldigheidsduur van deze leidraad

Deze leidraad volgt de vigerende Gedragscode Bestendig Beheer Groenvoorzieningen van de vereniging Stadswerk. Deze laatste gedragscode is van kracht tot 29 oktober 2019. Op dat moment wordt de Rotterdamse leidraad ook herzien, in overeenstemming met de dan geldende natuurwetgeving. De leidraad moet voldoende actueel zijn om goed te kunnen worden toegepast in de praktijk. Stadsbeheer zal deze leidraad elke 5 jaar evalueren om te kijken of deze nog voldoet aan de praktijk (zie ook paragraaf 7.2). Waar nodig zullen de activiteiten, soortenlijsten en maatregelen worden aangepast of aangevuld. Tijdens de evaluatie komen nieuwe ontwikkelingen in wet- en regelgeving en voortschrijdende kennis van beschermde soorten aan bod. Ook ervaringen vanuit de toepassing van de gedragscode worden meegenomen. De verantwoordelijke afdeling Objectbeheer van Stadsbeheer legt hiertoe een dossier aan tijdens de looptijd van de gedragscode.

¹ VHG is een branchevereniging voor ondernemers in het groen: hoveniers, boomspecialisten, dak- en gevelvergroeners, en groenvoorzieners.

2 Wettelijk kader

2.1 Inleiding

Op dit moment zijn natuurwaarden in Nederland beschermd via de Wet Natuurbescherming.

Overige relevante wetten en beleid:

- Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht
- Kaderrichtlijn Water
- Natuurbeleidsplan en Natuurbeheerplan Zuid-Holland

Het wettelijk kader is uitgebreid beschreven in bijlage 1.

2.2 Juridische onderbouwing van het instrument gedragscode.

De mogelijkheid om via een gedragscode een vrijstelling van verbodsbepalingen uit de Wet Natuurbescherming te regelen, vindt zijn grond in artikel 1.31 van die wet.

Reikwijdte en beperkingen van de onderhavige gedragscode:

- De gedragscode is alleen bruikbaar voor toepassing bij bestendig beheer en onderhoud, voor Rotterdam specifiek toegespitst op beheer openbaar groen.
- De gedragscode is alleen bruikbaar voor soorten welke zijn opgenomen in de Wet Natuurbescherming.
- Gedragscode is niet van toepassing in het geval van ruimtelijke ingrepen.
- Gedragscode is niet bruikbaar bij werkzaamheden die gevolgen hebben op de habitatkwaliteit in of nabij beschermde natuurgebieden (Natuurbeschermingswet). De gedragscode is niet bruikbaar voor werkzaamheden die effecten kunnen hebben op habitatrichtlijnsoorten aangewezen voor het desbetreffende Natura 2000 gebied.

2.3 Soorten waarop deze leidraad van toepassing is

Via de Wet Natuurbescherming zijn een ongeveer 1000 soorten planten en dieren beschermd. Tussen de provincies zijn er verschillen in de te beschermen soorten.

In Bijlage 2 zijn vier tabellen opgenomen met de beschermde soorten planten en dieren die (mogelijkerwijs) in de gemeente Rotterdam voorkomen. Deze tabellen zijn ontleend aan de artikelen 3.1, 3.5, 3.10 en bijlagen A en B van de Wet Natuurbescherming. In bijlage 2 van deze leidraad zijn alleen de voor Rotterdam relevante soorten weergegeven. Dit zijn de soorten waar deze leidraad betrekking op heeft.

2.3.1 Bescherming soorten van de Vogelrichtlijn

Alle inheemse soorten broedvogels zijn in Nederland beschermd via artikel 3.1 van de Wet Natuurbescherming. Werkzaamheden waarbij broedende vogels worden gedood of verontrust, of waardoor hun nesten of vaste rust- of verblijfplaatsen worden verstoord, zijn verboden. Hiervan zal vooral sprake zijn in het broedseizoen.

Van een beperkt aantal soorten zijn de nesten of nestplaatsen permanent beschermd. Dit zijn broedvogelsoorten, waarvan de nestplaatsen jaarrond zijn beschermd, omdat zij het hele jaar van het nest gebruikmaken of jaarlijks naar hetzelfde nest terugkeren. In bijlage 2 zijn alle in Rotterdam voorkomende inheemse broedvogels opgenomen waarvan de nestplaatsen jaarrond zijn beschermd.

In bepaalde gevallen kunnen inheemse vogelsoorten uitgezonderd zijn van bescherming door de Wet Natuurbescherming. Dit kan het geval zijn bij gedomesticeerde exemplaren van inheemse soorten, in het kader van jacht en faunabeheer of bij de bestrijding van overlast.

De lijst met vogelsoorten waarvoor aanvullende en/of uitzonderingsregels gelden is per provincie verschillend. Voor deze leidraad wordt uitgegaan van de Zuid-Hollandse lijst.

2.3.2 Bescherming soorten van de Habitatrichtlijn

Behalve de in Nederland voorkomende soorten van de EU-Habitatrichtlijn gaat het in deze beschermingscategorie ook om soorten die genoemd zijn in de Verdragen van Bern (planten) en Bonn (trekvogels en andere migrerende dieren). Deze soorten zijn in Nederland beschermd via artikel 3.5 van de Wet natuurbescherming.

In de EU-Habitatrichtlijn gaat het om zeldzame en veelal bedreigde soorten die bescherming genieten vanuit deze Europese richtlijn. Voor deze soorten is een ontheffing vereist bij schadelijke ingrepen, tenzij men werkt met behulp van een door de Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie goedgekeurde gedragscode.

2.3.3 Overige Nederlandse soorten

Dit betreft specifiek in Nederland beschermde soorten. De bescherming van deze soorten is dus niet op een Europese richtlijn gebaseerd. De bescherming van deze soorten vindt zijn grond in artikel 3.10 van de Wet natuurbescherming. Dit beschermingsregime is vergelijkbaar met de tabel 2 soorten uit de vroegere Flora- en Faunawet.

Het betreft een aantal minder algemene, veelal zeldzame en/of bedreigde soorten waarvoor een ontheffing vereist is voor schadelijke ingrepen, tenzij men werkt met behulp van een door de Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie goedgekeurde gedragscode.

2.3.4 Specifiek Rotterdamse soorten

De gemeente Rotterdam heeft ervoor gekozen bij bestendig beheer en onderhoud van groenvoorzieningen de soorten die onder de vroegere Flora- en faunawet beschermd waren, maar dat onder de Wet Natuurbescherming niet langer zijn, blijvende bescherming te bieden. Ondanks de veranderde status in de nieuwe wetgeving verandert er dus niets in de omgang met deze soorten.

2.3.5 Rode Lijstsoorten (RL)

Rode lijstsoorten zijn planten- en diersoorten die door het Ministerie zijn aangewezen. Het gaat hier om soorten die van nature in ons land voorkomen en worden bedreigd. Een aantal van deze RL-soorten valt rechtstreeks onder de bescherming van de Wet Natuurbescherming. Een groot aantal Rode Lijstsoorten kent echter geen specifieke bescherming in de Wet natuurbescherming. Toch hebben de Rode Lijsten in de Wet natuurbescherming een grotere rol dan in de vroegere Flora- en Faunawet omdat deze lijsten gebruikt gaan worden als instrument om het, nog te ontwikkelen, actieve natuurbeschermingsbeleid, te monitoren. Omdat het gaat om een groot aantal soorten (er zijn 1600 soorten paddenstoelen!) worden deze niet apart opgenomen. Wel zijn in GisWeb van de gemeente Rotterdam een aantal RL-soorten opgenomen en dit geeft nuttige informatie voor de beheerder over de waarde van een gebied.

2.4 Rotterdamse soortinformatie

Stadsbeheer laat jaarlijks 1/3 van het beheergebied inventariseren op (middels de Wet Natuurbescherming) beschermde dier- en plantensoorten. In de periode van 2014-2016 zijn alle groenelementen en objecten die in beheer zijn bij Stadsbeheer in de stad geïnventariseerd. Aanvullend op deze systematische gegevensverzameling door Stadsbeheer worden in opdracht van Stadsontwikkeling ad-hoc ook inventarisaties uitgevoerd ten behoeve van ruimtelijke ingrepen. Het doel is natuurdata te verzamelen, opslaan, invoeren, beheren én ontsluiten. Voor alle gebruikers binnen Stadsbeheer zijn via GisWeb de relevante gegevens beschikbaar en bruikbaar in het werkproces.

2.4.1 Verzamelen van data

Dataverzameling bestaat hoofdzakelijk uit professionele inventarisaties in de stad. Deze inventarisaties richten zich primair op beschermde soorten (Wet Natuurbescherming). Bij deze inventarisaties worden ook soorten van de Rode Lijsten waargenomen en genoteerd, als een soort 'bijvangst'.

Nevenwaarnemingen

Dit betreft waarnemingen van soorten welke gedaan worden tijdens de eerder genoemde primaire inventarisaties. Deze waarnemingen zijn dus secundair en betreffen vaak soorten van de Rode Lijsten die een mindere bescherming genieten.

Validatie alle ontvangen natuurdata

Alle data zijn gevalideerd door terzake deskundigen (ecologen) wanneer tot invoer wordt overgegaan.

2.4.2 Beschikbaarstelling natuurdata

De natuurdata zijn voor medewerkers van de gemeente ontsloten via het gemeentelijke GisWeb (<http://www.gis.rotterdam.nl/gisweb2/default.aspx>). Hier is ook informatie te vinden over de ligging van de Natura 2000 gebieden en de Natuurkaart Rotterdam.

3 Werkproces

3.1 Inleiding

Binnen de gemeente Rotterdam worden werkzaamheden die betrekking hebben op bestendig beheer van groenvoorzieningen op gemeentelijke terreinen en die een relatie hebben met de Wet Natuurbescherming, hoofdzakelijk door Stadsbeheer voorbereid en uitgevoerd. Stadsbeheer vervult hierbij zowel de rol van opdrachtgever als aannemer (95% van de werkzaamheden wordt uitbesteed, de resterende 5% wordt zelf uitgevoerd). Zorgvuldig handelen in de praktijk vraagt in relatie tot de Wet Natuurbescherming om een zorgvuldige, deskundige en eenduidige voorbereiding. Stadswerk en VHG hebben ten behoeve van het opstellen van een format voor de gedragscode bestendig groenbeheer de volgende definitie van deskundig(e) aangehouden:

Met een deskundige wordt een persoon bedoeld die aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soort specifieke ecologie. De kennis en ervaring dient te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- Op HBO-, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (ecologie; en/of*
- Op MBO niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Wet Natuurbescherming, soortenherkenning, en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of*
- Als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau; en/of*
- Zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij een werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdierverseniging, RAVON, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied) en/of*
- Zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of bescherming.*

Bron: Ministerie van Economische Zaken, december 2013

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de wijze waarop bestendig groenbeheer binnen de huidige organisatie van gemeente Rotterdam, binnen Stadsbeheer wordt verankerd. Eerst wordt geschetst welke organisatieonderdelen van Stadsbeheer hiermee te maken hebben. De instrumenten waarop het werkproces stoelt worden hier ook genoemd. Met de benoeming van de instrumenten wordt ook ingegaan op de verantwoordelijke spelers in dit proces.

3.2 Borging Wet Natuurbescherming binnen de gemeentelijke organisatie

3.2.1 Bestendig groenbeheer binnen de huidige organisatie

Binnen Stadsbeheer is vooral Openbare Werken (OW) betrokken bij bestendig groenbeheer. Alle drie afdelingen van OW hebben een directe relatie met dit onderwerp.

1. Het Stedelijk Team ofwel afdeling Objectbeheer Openbare Ruimte (OOR), zorgt voor een actueel databestand van natuurwaarden, vertaald in GIS-Web. Bovendien is deze afdeling verantwoordelijk voor het vaststellen van de onderhoudsbehoefte in de openbare ruimte, op basis van de kennis en monitoring van alle fysiek aanwezige elementen (zie instrumenten beheer systeem buitenruimte, BSB, hieronder). Jaarlijks worden op basis hiervan de onderhoudswerkzaamheden in de buitenruimte naar het jaarplan vertaald. Dit gebeurt in overleg met Gebiedsbeheer. Afdeling Objectbeheer zorgt met de input van zowel Gebiedsbeheer als Uitvoering Werken voor de uitwerking van het aanbestedingstraject, contractmodel en het format bestek dat vanaf 2015 zal worden gebruikt voor en door de aannemers die werkzaamheden in de buitenruimte gaan uitvoeren. Zowel het aanbestedingsprotocol/procedure en het format voor bestek voldoen aan de RAW systematiek.
2. Het gebiedsteam ofwel Gebiedsbeheer (GB) vertaalt de kaders zoals verwoord in het jaarplan in concrete opdrachten voor het eigen gebied (gebiedsuitvoeringsjaarplan). Door het “Matchen en Makelen” wordt de gebiedskennis in synergie met het jaarplan gebracht. Rotterdam is in 6 gebieden onderverdeeld. Vanuit Gebiedsbeheer wordt het Uitvoeringsjaarplan aan Uitvoering Werken overgedragen. Relevante informatie uit BSB en GIS-WEB t.a.v. natuurdata voor wat betreft bestendig groenbeheer wordt door GB aan Uitvoering Werken duidelijk en zichtbaar overgedragen. GB is dus de opdrachtgever van de in het uitvoeringsplan opgenomen werkzaamheden.
3. Afdeling Uitvoering Werken (UW) zorgt voor de gebiedsgerichte uitvoering en onderhoud van het eigen gebied. Waar mogelijk worden opdrachten vanuit het Uitvoeringsjaarplan projectmatig opgepakt en volgens RSPW (Rotterdam Standaard Projectmatig Werken) verder ter hand genomen. UW is aannemer van de werkzaamheden voortvloeiend uit het Uitvoeringsjaarplan. Voor de meerderheid van deze werkzaamheden werkt UW op haar beurt als opdrachtgever voor aannemers die dit werk daadwerkelijk gaan verrichten. Dit betekent dat in dit geval UW regie voert over het correct uitvoeren van de werkzaamheden in relatie tot de Wet Natuurbescherming. Via raamcontracten, bestekken en de toezichtrol tijdens de uitvoering vervult UW deze taak. Een klein deel van de werkzaamheden wordt door UW zelf uitgevoerd. Zowel in haar rol als regisseur/opdrachtgever als aannemer/uitvoerder is deskundig en zorgvuldig handelen de sleutel om binnen de vereisten van de Wet Natuurbescherming te handelen. Afhankelijk van het type contract, verschuift de taakverdeling tussen opdrachtgever en aannemer. De opdrachtgever blijft altijd de eindverantwoordelijke partij inzake de naleving van de gedragscode.

3.2.2 Instrumenten en verantwoordelijkheden

In de huidige organisatie zijn in relatie tot bestendig groenbeheer de volgende instrumenten van belang. Naast elk instrument is de verantwoordelijke afdeling voor het opstellen ervan aangegeven:

- o **Beheer Systeem Buitenruimte (BSB) – OOR:** inventarisatie en monitoring van de stand van zaken en onderhoud van alle elementen fysiek aanwezig in de buitenruimte. Op basis hiervan worden beheer en onderhoudsstrategieën door OOR opgesteld in aanloop naar het jaarplan. Hierin worden de risico's en kansen in beeld gebracht. Ook de relatie met andere beleidsvelden die relevant zijn op dit gebied.
- o **Natuurdata Rotterdam-OOR:** laat in vaste cyclus van drie jaar de relevante natuurdata door bureau Stadsnatuur inventariseren. Deze cyclus staat borg voor voldoende actuele natuurdata. De betreffende natuurdata worden in GIS-web opgenomen en zijn daarin raadpleegbaar.
- o **Jaarplan - OOR:** onder de verantwoordelijkheid van OOR jaarlijks opgesteld. De onderhoudsbehoefte voor de stad Rotterdam is hierin vertaald. Bron hiervan is BSB (zie hieronder), de gebiedskennis ingebracht door GB en UW en de financiële randvoorwaarden.
- o **Uitvoeringsjaarplan – GB:** voor elk van de zes gebieden wordt het jaarplan uitgewerkt in uitvoeringsopdrachten die met UW worden kortgesloten. Overdracht van kennis voor wat betreft resultaattoets GIS-WEB en de Natuurdatabase wordt hierin zichtbaar (in woord en beeld) opgenomen.
- o **Startup planteam – GB:** voor bepaalde opdrachten vanuit GB worden startup planteam als instrument ingezet ter bevordering van een integrale aanpak van de werkzaamheden. Alle betrokken medewerkers worden bij de startup betrokken door de projectleider, planteamleider of projectmanager. De Rotterdamse Stijl voor Projectmatig Werken (RSPW) wordt hier gevolgd. Bestendig groenbeheer maakt onderdeel uit van de checklijst van het startup planteam. De desbetreffende projectleider, planteamleider of projectmanager is ook verantwoordelijk voor de toets in GIS-web en de Natuurdatabase.
- o **Aanbestedingsprotocol, Raamcontracten en Bestekken – OOR:** basis overeenkomsten, processen en producten die de regierol in de uitvoering richting aannemers gaan faciliteren.
- o **Format Plan van aanpak flora en faunawet – OOR/UW:** ten behoeve van het opstellen van een plan van aanpak bij de aanvang van de werkzaamheden is inmiddels een format Rotterdam door OOR in samenwerking met UW opgesteld. Omdat het plan van aanpak een belangrijk instrument is van de leidraad wordt er in paragraaf 3.4 verder op ingegaan.
- o **Format plan van aanpak werkvoorbereiding aannemer Flora en Faunawet – OOR:** dient door zowel UW als uitvoerder als door alle aannemers betrokken met werkzaamheden waarin (bestendig) groenbeheer aan de orde is te worden opgesteld en gevolgd (zie bijlage-4).
- o **Aanvullende inventarisatie F&Fwet – UW:** bij uitvoeringswerkzaamheden gelegen in een gebied waarin volgens GIS-Web/natuurdatabase waardevolle elementen voorkomen, dient een aanvullende inventarisatie door deskundige medewerkers van de uitvoerende partij te

worden verricht. Hierbij dient het *Plan van aanpak Wet Natuurbescherming: aanwezige waardevolle elementen*, te worden gebruikt (zie bijlage 4).

- o **Cursus Flora en Faunawet:** het borgen van de Wet Natuurbescherming vereist een bepaalde deskundigheid. Het betreft deskundigheid bij zowel de opdrachtgever, aannemer als overige betrokken partijen. Deze deskundigheid bestaat uit kennis, vaardigheden, houding en ervaring (zie kader inleiding). Personen die voldoen aan deze definitie, worden door het bevoegd gezag erkend als een deskundige bij het toepassen van deze gedragscode (voorbereiding onderhoud en zorgvuldig handelen tijdens de realisatie). Bij de gemeente Rotterdam is het met succes afgerond hebben van de Wet Natuurbeschermingcursus met het hieraan verbonden certificaat, voorwaarde voor de uitvoering van de in deze leidraad beschreven werkzaamheden. Dit geldt voor alle drie niveaus bij de uitvoering: medewerker of meewerkend voorman, opzichter of uitvoerder en werkvoorbereider of bedrijfsleider. Het volgen van deze cursus, inclusief de 3 jaarlijkse vernieuwing van het certificaat, door alle medewerkers binnen Stadsbeheer, betrokken bij uitvoeringswerkzaamheden van bestendig beheer, hoort bij de uitwerking van de gedragscode.

3.3 Stappenplan werkvoorbereiding opdrachtgever

De volgende acties en stappen gelden voor Stadsbeheer in haar rol als initiatiefnemer/(gedelegeerd) opdrachtgever tijdens de werkvoorbereiding.

3.3.1 Toets Natuurdatabase Rotterdam

1. Bij de opstelling van zowel de gebiedsplannen als de uitvoeringsplannen dient het gebied waarin activiteiten gaan plaats vinden te worden getoetst aan de Natuurdatabase Rotterdam. De verantwoordelijkheid voor het opstellen van het Gebiedsplan valt onder Gebiedsbeheer. In het Gebiedsplan worden de kaders van het Jaarplan in het desbetreffende gebied integraal vertaald. Hier vindt de eerste check van de Natuurdatabase plaats. Ook worden de werkzaamheden in het gebied beschreven. Het gebiedsplan is tevens de basis voor de uitwerking in concrete opdrachten aan Uitvoering Werken. Een zoneringsdocument/kaart maakt deel uit het gebiedsplan. Hieruit blijkt waar specifieke natuurwaarden liggen:

- F&F toets JA. In het gebied waar de werkzaamheden gaan plaats vinden zijn specifieke natuurwaarden aanwezig, wettelijk beschermd. Lokaliseren groeiplaatsen en vaste rust- en verblijfplaatsen (vaststellen gebruiksstatus).
- F&F toets NEE. Voor deze werkzaamheden geldt de algemene zorgplicht.

2. Bij de uitwerking van de opgaven in het Uitvoeringsplan worden per werk de uitkomsten van de eerste Natuurdata-toets standaard vermeld: **F&F JA** of **F&F NEE**. Hiernaast wordt bij werkzaamheden waar sprake is van een “F&F JA situatie” in het Uitvoeringsplan actuele en bruikbare informatie opgenomen over de aanwezigheid van beschermde soorten en vogels en bepaalde aandachtsoorten (bv Rode lijst-soorten n.a.v. de zorgplicht).

De informatie wordt in het uitvoeringsplan beschikbaar gesteld als kaartbeeld(en) met daarop locaties/concentraties van groeiplaatsen, vast rust- en verblijfplaatsen en bijbehorende gegevens (o.a. soort en type rust- en verblijfplaats). Actuele informatie is niet ouder dan 3 jaar. Gebiedsbeheer is binnen Stadsbeheer verantwoordelijk voor het opstellen van de Uitvoeringsplan(nen)

3. Uitvoering Werken is verantwoordelijk voor de fysieke uitvoering van de werkzaamheden die voortvloeien uit Observatiebeheerplannen en uitgewerkt zijn in het Uitvoeringsjaarplan. In de beheerplannen staat de gewenste beheer- en onderhoudsstrategie om de terreindoelstelling te bereiken (terreinbeheer). Bij de uitwerking moeten de restricties en/of eventuele aanpassingen in de uitvoering als gevolg van de Wet Natuurbescherming worden opgenomen. Ook dient de algemene zorgplicht of de aanwezigheid van specifieke natuurwaarden vertaald te worden in de hier genoemde plannen.

In deze leidraad gaat het om de opdrachten en werkzaamheden vanuit Uitvoering Werken die onder zogenaamd periodiek onderhoud vallen (jaarlijks- en meerjaarlijkse werkzaamheden). Voor de activiteiten gerelateerd aan storingsonderhoud wordt in paragraaf 2.4.5 stil gestaan. Projectmatig onderhoud waar functionele wijzigingen plaatsvinden zoals bomenkap, valt buiten bestendig beheer.

3.3.2 Toets uitvoeringsjaarplan

De eerste toets bij de overdracht van het uitvoeringsjaarplan van gebiedsbeheer aan UW is de uitvoerbaarheidstoets. Verantwoordelijkheid hiervoor rust bij Uitvoering Werken.

1. Levert de combinatie van basisinformatie uit het uitvoeringsplan conflicten of beperkingen op; is de opdracht uitvoerbaar? Deze vraag wordt binnen het jaarplan beantwoord.
2. Resulteert de voorgenomen opdracht en aanpak in het behalen van de doelstelling van de organisatie voor het terrein? Deze vraag wordt binnen het jaarplan beantwoord.

Indien op één of beide vragen het antwoord nee is, dienen in overleg met Gebiedsbeheer en Stedelijk beheer de planning of beheerdoelen eventueel te worden bijgesteld. Verantwoordelijk hiervoor is de betrokken projectmanager/teamleider vanuit Uitvoering Werken.

Voor de werkzaamheden gerelateerd aan periodiek onderhoud is de betreffende Teamleider UW verantwoordelijk voor de uitvoering van deze eerste toets zodra het uitvoeringsjaarplan vanuit Gebiedsbeheer aan Uitvoering Werken wordt overgedragen.

3.3.3 Opstellen opdracht - contract

De basisinformatie wordt in het contract en bijbehorende aanbestedingsprocedure verwerkt. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de Rotterdamse aanbestedingsprocedure en het bestekmodel. Wanneer de opdracht vanuit Gebiedsbeheer resulteert in een "Wet natuurbescherming JA" dient als extra stap het aanleveren van een plan van aanpak en de inventarisatie van het gebied in de aanbestedingsprocedure te worden opgenomen. Ook gelden er dan extra randvoorwaarden i.r.t. de vereisten van de FF-wet bij de aannemerskeuze. De verantwoordelijkheid hiervoor valt onder Uitvoering Werken (hetzij teamleider periodiek onderhoud ofwel projectleider projectmatig onderhoud).

3.4 Plan van aanpak F&F bestendig beheer gemeente Rotterdam

Het plan van aanpak Wet Natuurbescherming van Stedelijk beheer/GB/UW, in het kort plan van aanpak, vormt de specifieke uitwerking van de gedragscode en het contract voor de realisatie van de werkzaamheden binnen de vereisten van de FF-wet.

De uitvoerende partij (UW/aannemer) stelt voorafgaande aan de start van de werkzaamheden een plan van aanpak op volgend het Rotterdamse model hiervoor: *Plan van aanpak Wet Natuurbescherming Gemeente Rotterdam*. Deze is opgenomen in bijlage 4.

Instructies voor gebruik van het plan van aanpak tijdens gunning, voorbereiding en uitvoering van de werkzaamheden:

1. Aannemer controleert het voorstel op volledigheid.
2. Aannemer verricht een risicoanalyse: is het werk uitvoerbaar? Indien er complicaties zijn, wordt met de opdrachtgever nader afgestemd. Indien analyse van GIS-web/Natuurdatabase tot positief resultaat -JA categorie- leidt, laat de aannemer een aanvullend onderzoek uitvoeren.
3. Aannemer stelt een plan van aanpak Wet Natuurbescherming op conform het format in bijlage 4.
4. Aannemer legt het plan van aanpak ter acceptatie voor aan de opdrachtgever (als onderdeel van de gunning).
5. Aannemer zorgt voor deskundig personeel (zie definitie en randvoorwaarden hiervoor onder 3.1 en 3.2.2) en een instructie voor het uitvoerend personeel m.b.t. het plan van aanpak en de te verrichten activiteiten.
6. Aannemer verricht een eventuele inspectie van het terrein voorafgaand aan de uitvoering van onderhoudsmaatregelen (beheercategorie afhankelijk). Rapporteer resultaten en stemt aanvullende noodzakelijk acties af met de opdrachtgever.
7. Aannemer werkt conform het plan van aanpak tijdens de te verrichten onderhoudsmaatregelen.
8. Indien er tijdens de looptijd van het contract nieuwe (soort)informatie beschikbaar komt, wordt het plan van aanpak daarop afgestemd (in samenspraak met de opdrachtgever).

De volgende paragrafen gaan achtereenvolgens verder in op onderdelen van het plan van aanpak, namelijk: risicoanalyse, risicomanagement, verzamelen en uitwisselen van gegevens, communicatie en calamiteiten.

3.4.1 Risicoanalyse

In het plan van aanpak van OOR/GB/UW wordt beschreven welke risico's zich kunnen voordoen en wat de organisatiestrategie hierbij is. De risicoanalyse omvat de volgende items:

- Ordenen en combineren informatie: locatie, werkzaamheden, soortinformatie en planning.
- Inventariseren van de onderhoudsactiviteiten per beheergroep die worden beïnvloed door (mogelijk) aanwezige beschermde flora en fauna: welke verbodsbepalingen worden mogelijk overtreden tijdens de uitvoering van het werk?
- Afwegen van keuzemogelijkheden qua uitvoering: voorkomen en beperken van overtredingen:
 - Deels uitvoerbaar/niet uitvoerbaar binnen de contractbepalingen (go/no go).
 - Benutten of creëren van planningsruimte.
 - Zorgvuldig handelen: aangeven van de mogelijke werktechnieken.
 - Afwegen belang en type werkzaamheden: is de gedragscode inzetbaar?
- Welke noodzakelijke extra handelingen moeten verricht worden om de overige risico's nader in beeld te brengen (bijvoorbeeld terreininspectie voorafgaand aan de uitvoering)

3.4.2 Risicomanagement

Hoe met de risico's om te gaan staat beschreven in dit onderdeel van het plan van aanpak. Dit onderdeel geeft invulling aan deskundigheid in het algemeen en specifiek zorgvuldig handelen.

Deskundigheid

Per contract moet specifiek uitgewerkt worden wat de benodigde deskundigheid is en daarbij het niveau van de betrokken medewerker (zie 3.1 en 3.2.2). Bijvoorbeeld: bij een maaicontract dienen alle maaiers die zelfstandig werken op plaatsen met beschermde soorten niveau 1 te hebben. Voor snoeiwerk of schoffelwerk is slechts 1 deskundig persoon per ploeg nodig.

Algemeen zorgvuldig handelen

Opstellen planning: uitzetten werkzaamheden in de tijd en vertaalslag maken van uitvoeringsperiode naar aandachtspunten voor het uit te voeren werk.

- Keuze werktechniek en te gebruiken materieel.
- Hoe worden de algemene voorzorgsmaatregelen ingevuld. Dit is de contract specifieke uitwerking van de gedragscode.
- Zie voor aandachtspunten en maatregelen hoofdstuk 4.

Specifiek zorgvuldig handelen

Uitwerken per soort/type groeiplaats/ rust- en verblijfplaats.

- Hoe worden de te beschermen groeiplaatsen of rust- en verblijfplaatsen beveiligd? Detaillering van de gedragscode per beheer- groep/maatregel en soort/soortgroep.
- Zie voor aandachtspunten en maatregelen hoofdstuk 5.

3.4.3 Verzamelen en uitwisselen gegevens

Tijdens de uitvoering van onderhoudswerkzaamheden heeft de aannemer ogen en oren in het terrein. De betrokkenen kunnen (c.q. moeten conform contract) groeiplaatsen en rust- en verblijfplaatsen constateren voorafgaand aan de werkzaamheden en de gegevens daarvan overdragen aan de opdrachtgever.

- Alle waarnemingen worden overgedragen aan de opdrachtgever tijdens de oplevering van het werk of volgens een frequentie zoals onderling wordt overeengekomen (bijvoorbeeld maandelijks). Hiervoor kan de door de opdrachtgever verstrekte kaartset en lijst met aanwezige beschermde flora en fauna worden gebruikt of er worden afspraken gemaakt op basis van een specifiek (digitaal) format.
- Indien tijdens de uitvoering moet worden afgeweken van het plan van aanpak, dient dit in samenspraak met de opdrachtgever of de ingestelde directie te worden besloten. Alle afwijkingen dienen te worden geregistreerd en te worden gerapporteerd volgens een van te voren afgesproken frequentie. Eventueel kan het plan van aanpak worden aangepast (levend document).
- Registratiewijze niet uitgevoerde werkzaamheden. Dit geeft inzicht in achterwege gebleven onderhoudsmaatregelen die op een later tijdstip nog moeten plaatsvinden (mogelijk meerwerk). Dat resulteert veelal ook in een andere aanpak: aanpassen plan van aanpak.

De relevante gegevens en documentatie dienen na afloop van het werk te worden gearchiveerd door de opdrachtgever. De gegevens worden meegenomen bij de inventarisatiecyclus van de Natuurkaart (elke 3 jaar).

3.4.4 Communicatie

In deze paragraaf van het plan van aanpak kan de volgende informatie worden opgenomen:

- Contactpersonen en aanspreekpunten Wet Natuurbescherming bij opdrachtgever en aannemer.
- wijze van publiceren informatie over zorgvuldig handelen (bijvoorbeeld infopaneel of krantenartikel).
- opslag documenten op de werklocatie (bijvoorbeeld plan van aanpak en werkinstructie liggen in de werkkeet of het gebruikte voertuig, conform eis Ministerie).
- Afstemming tussen opdrachtgever en aannemer.

Tijdens en na afloop van het werk dienen er evaluatiemomenten te zijn. Het is raadzaam om al vroeg in de looptijd van een onderhoudscontract een tussentijdse evaluatie in te lassen en dit op te nemen in het plan van aanpak. Dit voorkomt discussies achteraf. Deze tussentijdse evaluatie kan op initiatief van de aannemer en/of opdrachtgever worden ingelast. Daarnaast dient de opdracht te worden afgesloten met een eindevaluatie ter verbetering van het werkproces.

Aandachtspunten tussentijdse evaluatie

- Komt de soortinformatie overeen met de werkelijkheid?
- Is er voldoende deskundigheid binnen de organisatie beschikbaar?
- Worden de werkzaamheden conform het plan van aanpak uitgevoerd?
- Functioneren de beschermende maatregelen (beveiliging) naar behoren?
- Voldoet het plan van aanpak nog?
Indien het antwoord op (een van) deze punten “nee” is, dienen er vervolgacties besproken te worden met daarbij aandacht voor wie de actie realiseert en voor wanneer. Tevens dient duidelijk te worden gemaakt wat de gevolgen zijn indien er geen vervolgacties worden ondernomen (bijv. inzet bevoegd gezag).

Aandachtspunten eindevaluatie

Aandachtspunten van de tussenevaluatie, aangevuld met:

- Zijn er verbeterpunten voor de gedragscode (melden bij contactmedewerker FF-wet bij UW en Stedelijk beheer).
- Hoe is de informatie-uitwisseling met de opdrachtgever verlopen; zijn er verbeterpunten?

3.4.5 Omgaan met calamiteiten tijdens de uitvoering van de werkzaamheden bestendig beheer

Een calamiteit betreft een onvoorziene gebeurtenis die actie vereist vanwege een acuut risico voor de volksgezondheid en/of openbare veiligheid. In het kader van de Wet Natuurbescherming kan dit situaties opleveren die specifiek aandacht vragen. Enkele voorbeelden zijn:

- Het als gevolg van een storm verwijderen van afgebroken takken en kroondelen uit een boom boven een openbare weg. In de boom zit een bewoond of vast nest/verblijfplaats.
- Omgevallen holle boom met verblijfplaats van vleermuizen.

Bij calamiteiten is er dus een acute botsing tussen het belang van openbare veiligheid of volksgezondheid en behoud van de beschermde soorten. In het plan van aanpak dient aandacht te worden besteed hoe er met calamiteiten wordt omgegaan. Opdrachtgever en aannemer dienen hier veelal gezamenlijk invulling aan te geven. Het betreft onder andere de inzet van een externe partij.

Richtlijn plan van aanpak bij calamiteiten

Bij vermeende calamiteiten dient als volgt te worden gehandeld:

1. Is er sprake van een acuut risico voor de volksgezondheid en/of openbare veiligheid? Eventueel te beoordelen door inzet van een bevoegde instantie of persoon zoals GGD, Wegbeheerder of Waterschap.

Nee = Geen calamiteit.

Ja = Een calamiteit, ga verder met vraag 2.

2. Is er sprake van aanwezigheid van groeiplaatsen van beschermde flora en/of vaste rust- en verblijfplaatsen van beschermde fauna en is de functionaliteit in het geding? Te beoordelen door een deskundige op het vlak van inventariseren.

Nee = Maatregelen uitvoeren om het risico weg te nemen.

Ja = Een calamiteit, ga verder met punt 3.

3. Handelen conform de volgende prioritering:

- Het risico wegnemen door dusdanig te werken zodat de nadelige effecten voor flora en fauna zo veel mogelijk worden beperkt.
- De schade aan de groeiplaats of rust- en verblijfplaats zo veel mogelijk beperken.
- Het risico wegnemen met blijvende schade aan de groeiplaats of rust- en verblijfplaats. De analyse en de te nemen handelingen dienen te worden bepaald door een deskundige. De aanpak dient te worden gedocumenteerd en minimaal vijf jaar te worden bewaard door de opdrachtgever; i.v.m. de vijfjaarlijkse evaluatie.

4 Bestendig beheer en onderhoud van groen

4.1 Definitie bestendig beheer en onderhoud?

Deze gedragscode is van toepassing op werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud van groen. In de onderstaande paragrafen wordt uitgelegd welke werkzaamheden vallen onder dit begrip.

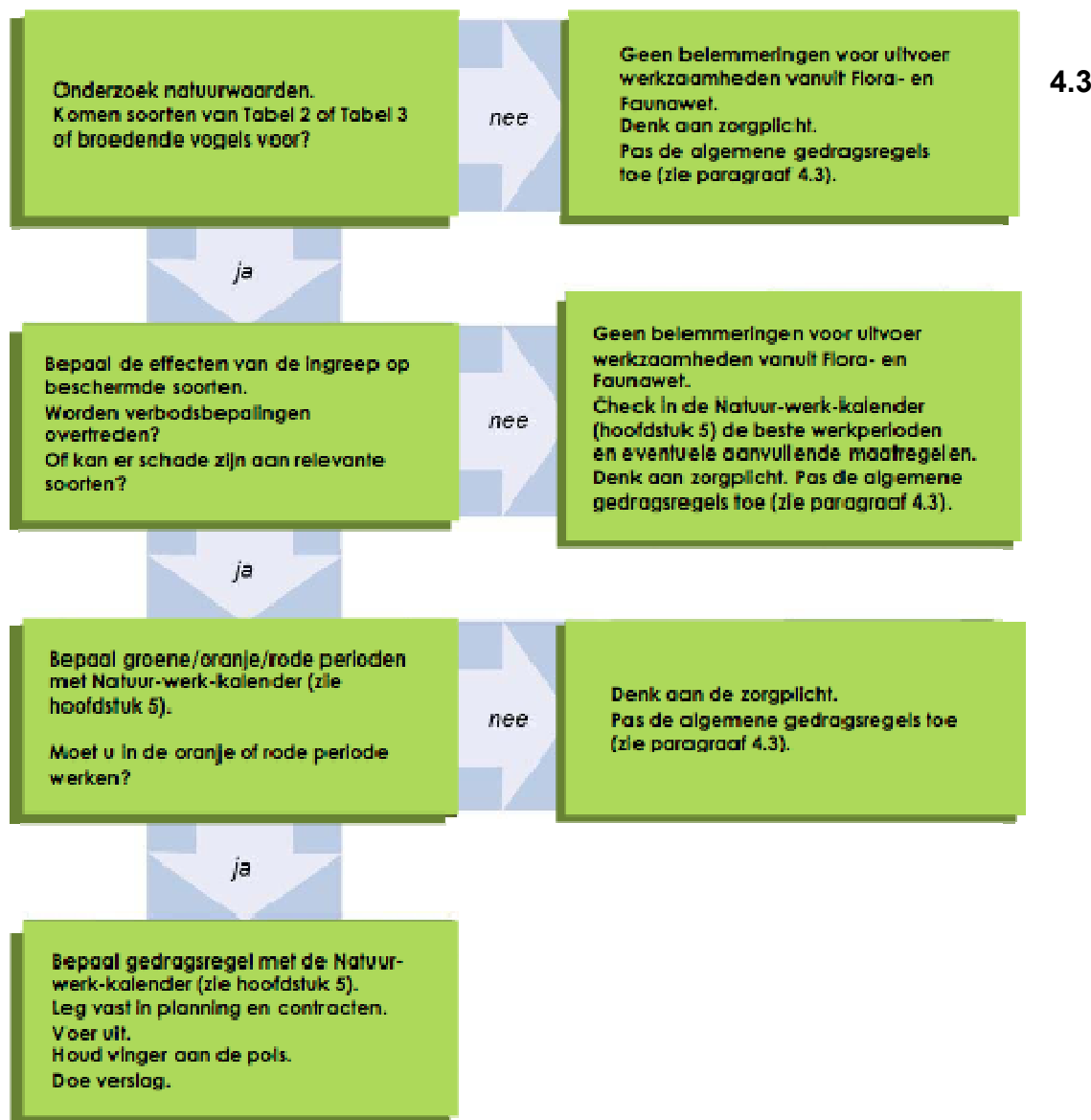
Er is sprake van bestendig beheer en onderhoud, wanneer het gaat om de voortzetting van een bestaande praktijk die regelmatig terugkeert en die is gericht op behoud van de bestaande situatie. Deze werkzaamheden worden al langer op deze manier uitgeoefend en hebben kennelijk niet verhinderd – en er zelfs aan bijgedragen – dat zich beschermde soorten in het gebied hebben gevestigd. Het element „bestendigheid” is hier cruciaal.

Zodra er grote veranderingen in het beheer en onderhoud worden doorgevoerd, wat het geval kan zijn bij toepassing van andere technieken of type machines, is er geen sprake meer van bestendig beheer of onderhoud. Ook bij achterstallig onderhoud of ingrijpende grootschalige maatregelen (zoals bijvoorbeeld ingrepen in de groenstructuur, bomenkap, kaalkap van bosplantsoen of omvorming van natuurtype door bijvoorbeeld afgraving) is niet langer sprake van bestendig beheer en is deze gedragscode niet van toepassing.

Deze gedragscode omvat een aantal gedragsregels voor werkzaamheden die vallen onder het begrip bestendig beheer en onderhoud. Deze werkzaamheden worden (mede) uitgevoerd ten behoeve van de bescherming van de wilde flora en fauna, de openbare veiligheid en de volksgezondheid. Andere dan genoemde werkzaamheden vallen niet onder dit deel van de gedragscode.

4.2 Stappenplan bestendig beheer en onderhoud

NB: lees voor Flora-en faunawet, Wet natuurbescherming.

4.3 Algemene gedragsregels

De algemene gedragsregels gelden altijd bij de uitvoering van werkzaamheden. Dus ook als er geen beschermde soorten jaarrond beschermde nestplaatsen aanwezig zijn.

Voor de algemene gedragsregels zijn er twee uitgangspunten:

- Veranderingen in beheer niet zonder overleg doorvoeren en alleen als het ten gunste van de aanwezige beschermde soorten is. Het huidige beheer heeft immers bijgedragen aan de huidige aanwezige natuurwaarden (bestendig beheer).
- Artikel 1.11 van de Wet Natuurbescherming (Zorgplicht). Men moet voorkomen dat men onnodig schade of leed aan planten en dieren toebrengt.

4.3.1 Vermijd schade aan planten

- Voorkom verdichting en spoorvorming door het verkeerd gebruik van machines op onverharde bodem.
- Gebruik geen of zo min mogelijk chemische onkruidbestrijdingsmiddelen.
- Pas geen beheerwerkzaamheden toe die de bodem onnodig verrijken zoals klepelen.

4.3.2 Vermijd onnodige verstoring van dieren

- Voorkom het doden of verstoren van grote aantallen dieren. Bijvoorbeeld door niet te kiezen voor klepelen. Gebruik ook geen maai-zuigcombinatie.
- Voorkom onnodige schade aan het leefgebied van dieren door biotoopvernietiging.
- Neem het vogelbroedseizoen in acht: verstoring van broedende vogels is verboden.
- Zorg dat dieren kunnen vluchten. Door in een richting te werken waar dieren een veilig heenkomen kunnen vinden.
- Gebruik wildredders.
- Gebruik geen chemische onkruidbestrijdingsmiddelen; deze accumuleren in het milieu en ontwrichten dat.

4.4 Te onderscheiden beheercategorieën in openbaar groen Rotterdam

nr	BSB-groep	BSB-code	BSB-plantsoenelement	groep gedragscode Stadswerk
1	gras	2	grasvegetatie	kruidige begroeiing extensief
		2	grasvegetatie	kruidige begroeiing extensief
		9	vegetatie niet maaïen	kruidige begroeiing extensief
		81	greppel in gras	kruidige begroeiing extensief
		3	ruw gras (6x)	kruidige begroeiing extensief
		1	vlak gazon	kruidige begroeiing intensief
2	heesters	20	bodembedekkende heesters	houtige sierbegroeiing
		16	sierheesters, rand onkruidvrij	houtige sierbegroeiing
		18	botanische rozen	houtige sierbegroeiing
		19	halfheesters	houtige sierbegroeiing
		26	sierheesters, vak onkruidvrij	houtige sierbegroeiing
3	sierbeplanting	17	cultuurrozen	houtige sierbegroeiing
		21	bodembedekkende vaste planten	kruidige begroeiing intensief
		22	vaste planten	kruidige begroeiing intensief
		23	perkplanten	kruidige begroeiing intensief
		24	klim- en leiplanten	houtige sierbegroeiing
		28	gemengde sierbeplanting	houtige sierbegroeiing
		36	vaste planten maaïmethode	kruidige begroeiing intensief
4	hagen	30	geschoren haag	houtige sierbegroeiing
		31	losse haag	houtige sierbegroeiing
		35	geschoren heestervak	houtige sierbegroeiing
5	bosplantsoen	8	ruigte/struweel	houtige struweelbegroeiing
		15	bosheesters	houtige struweelbegroeiing
		10	bosplantsoen gesloten struikenetage	houtige boombegroeiing met ondergroei
		11	bosplantsoen met kruidenlaag	houtige boombegroeiing met ondergroei
		12	bosplantsoen natuurlijke ondergroei	houtige boombegroeiing met ondergroei
		32	Zeeuwse haag	houtige boombegroeiing met ondergroei
		33	windsingel	houtige boombegroeiing met ondergroei
		34	bomenweide/ -laan	houtige boombegroeiing met ondergroei
		80	greppel in beplanting	kruidige begroeiing extensief
6	natuurlijke oevers / natte ruigten	25	moerasvegetatie	kruidige begroeiing extensief
		61	rietvegetatie	kruidige begroeiing extensief
		62	biezenvegetatie	kruidige begroeiing extensief
		63	moerasvegetatie zeggetype	kruidige begroeiing extensief
		66	ruige oever	kruidige begroeiing extensief
		68	overstaande natuurlijke oever	kruidige begroeiing extensief
		69	moerasvegetatie bloemrijke ruigte	kruidige begroeiing extensief
		70	helofyten (filter)	kruidige begroeiing extensief
7	bomen	geen	geen	houtige boombegroeiing in beplanting of verharding
8	hakhout	14	hakhout/griend	houtige struweelbegroeiing

4.5 Natuur-werk-kalender bestendig beheer en onderhoud

Bij uitvoering van werkzaamheden wordt rekening gehouden met de meest kwetsbare perioden: die van voortplanting en (indien van toepassing) winterrust. De stoplicht-benadering, die hieronder wordt uitgewerkt, is daarbij een belangrijk instrument. In de meest kwetsbare perioden worden werkzaamheden voor bepaalde soorten in principe vermeden. Als dat niet kan, volgt men aanvullende gedragsregels.

Hieronder staat wat de stoplichtbenadering precies inhoudt. Als men volgens deze gedragscode werkt, dient men zich hieraan te houden.

In alle perioden moet men alert blijven op onverwachte soorten en ongewoon vroege of late planten en dieren. De zorgplicht blijft gelden voor alle inheemse planten en dieren.

Werk in de veilige perioden

In werkgebieden waar te beschermen soorten voorkomen, werkt men in de veilige perioden, zoals met **GROEN** aangegeven in deze Natuur-werk-kalender. In deze perioden kan zonder aanvullende gedragsregels worden gewerkt.

Vermijd zoveel mogelijk om te werken in de onveilige perioden

In werkgebieden waar te beschermen soorten voorkomen, kan in de onveilige perioden worden gewerkt. Maar dit mag alleen, als deze gedragscode nauwkeurig wordt gevolgd. In de Natuur-werk-kalender zijn deze onveilige perioden met **ORANJE** aangegeven. Hier staat ook aangegeven welke gedragsregels moeten worden gevolgd.

Alleen bij uitzondering werken in de verboden perioden

In werkgebieden waar te beschermen soorten voorkomen, worden geen werkzaamheden uitgevoerd in de verboden perioden, tenzij er een duidelijke reden is die dit absoluut noodzakelijk maakt. In de Natuur-werk-kalender zijn deze “verboden perioden” met **ROOD** aangegeven.

Bepaal per werkgebied wat de passende perioden zijn

Het voorkomen van te beschermen soorten bepaalt welke de groene, oranje of rode perioden in een werkgebied zijn. Dit dient dus per werkgebied bepaald te worden. Bij het hanteren van de Natuur-werk-kalender hoeft men alleen rekening te houden met de soorten of soortgroepen die in het werkgebied voorkomen. Met een rode of oranje periode hoeft dus geen rekening gehouden te worden als de soort(groep) niet in het werkgebied aanwezig is. Uitgangspunt is dus altijd de lijst en kaart met te beschermen soorten die in het werkgebied voor (kunnen) komen.

5 Uitwerking per type werkzaamheid

5.1 Inleiding

In de volgende paragrafen is per type werkzaamheid uitgewerkt hoe men dient te handelen als er te beschermde soorten aanwezig zijn. Hierbij is omwille van de praktische bruikbaarheid de in Rotterdam gebruikelijk indeling in beheercategorieën gebruikt (zie 4.4). De Rotterdamse indeling is terugvertaald naar de Stadswerkindeling en er is in deze leidraad zorg voor gedragen dat de Natuur-Werk-kalenders in overeenstemming zijn met de gedragscode van Stadswerk.

De paragrafen hebben de volgende onderdelen:

- Aangegeven wordt met welk beheertype uit de indeling van Stadswerk het betreffende Rotterdamse beheertype overeenkomt.
- Omschrijving werkzaamheid. Een korte uitleg wat onder de werkzaamheid wordt verstaan.
- Een kalender met veilige, onveilige en verboden perioden, uitgesplitst naar verschillende groepen beschermde soorten.
- Een kort overzicht van de aandachtspunten die voor dit type werk belangrijk zijn.
- Een lijst met concrete en praktische gedragsregels per soortgroep. Men volgt deze gedragsregels in de **oranje** en **rode** perioden. De extra gedragsregels die men moet volgen in de **rode** perioden staan apart aangegeven.

De natuur houdt zich niet aan kalenders

De vogels bepalen zelf hun broedperiode, niet de kalender! Een zachte winter of vroeg voorjaar bijvoorbeeld kan invloed hebben op het seizoensritme van planten en dieren. De Natuur-werk-kalender zal dus niet altijd in overeenstemming zijn met het seizoensritme van planten en dieren. De handhaving van de wet richt zich op overtredingen van de Wet Natuurbescherming. De gedragsregels in de Natuur-werk-kalender, waaronder de stoplichtbenadering, zijn een hulpmiddel om overtredingen te voorkomen. Men moet steeds scherp blijven opletten om schade te voorkomen aan beschermde plant- en diersoorten. Dat geldt ook op plaatsen en momenten, waarvan men geen schade aan beschermde soorten verwacht. De Natuur-werk-kalender en de kaart met beschermde soorten zijn geen van beide een vrijbrief om verder onzorgvuldig te werk te gaan.

5.2 Beheer en onderhoud van vlak gazon

<i>BSB groep</i>	<i>BSB element</i>	<i>Groep gedragscode Stadswerk</i>
GRAS	vlakgazon	kruidige begroeiing intensief (6)

Omschrijving werkzaamheid

De vegetatie wordt aangeduid als vlak gazon, of vlak gazon met bollen. Het gaat om soortenarme, vaak voedselrijke graslanden, die vaak (6 tot 20 maal per jaar) worden gemaaid. Tot de werkzaamheden behoren onder meer maaien, bemesten, verticuteren, perforeren, rollen, slepen, doorzaaien, drossen, bezanden, controleren en doorspuiten van drainage, vertidraineren, herstellen, kantensteken, vegen, verwijderen van afval en aan- en afvoeren van materiaal en materieel.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn, moet u aanvullende gedragsregels volgen.

SOORTGROEP	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Planten												
Insecten (ongewervelden).												
Amfibieën, Reptielen												
Broedvogels												
Grondgebonden Zoogdieren,												
Vleermuizen												

LEGENDA

Lichtgroen: veilige periode om activiteit uit te voeren

Oranje: extra aandacht om activiteit uit te voeren

Rood: geen geschikte periode om activiteit uit te voeren

Aandachtspunten en gedragsregels in de oranje periode

Amfibieën: In het voorjaar trekken amfibieën naar hun voortplantingswateren ('paddentrek'). De in de rest van het jaar minder aan water gebonden soorten (zoals de Gewone pad) kunnen dan overal worden aangetroffen. Op plaatsen waar in het voorjaar veel amfibieën voorbij komen kan aan het begin en eind van de dag en bij regenachtig weer niet worden gemaaid. Jonge amfibieën kunnen in de nazomer soms massaal op het land aanwezig zijn. Wanneer dit het geval is moeten de werkzaamheden worden uitgesteld tot de amfibieën weer weg zijn.

Broedvogels: Geen nesten verstoren; ook niet in de vegetatie rondom de te maaien percelen.

- Voorafgaand aan de werkzaamheden spoort u nesten op en markeert deze voor de duur van de werkzaamheden. Opsporen en markeren gebeurt door of onder begeleiding van een deskundige.
- U houdt minimaal 10 m afstand tot nesten om vernieling en verstoren van nesten te voorkomen.

- Als grondbroedende vogels op, in of aan het water (bijvoorbeeld wilde eend, meerkoet) aanwezig zijn of direct rond het te maaien perceel, vraagt u aan een deskundige advies over de te volgen werkwijze.

5.3 Beheer en onderhoud ruw gras en greppels

GRAS	a) ruw gras b) gras vegetaties d) greppels	a) kruidige begroeiing extensief b) kruidige begroeiing extensief d) kruidige begroeiing extensief
------	--	---

Deze categorie valt onder de kruidige begroeiingen met jaarlijks extensief onderhoud (stadswerk categorie 5).

Omschrijving werkzaamheid

Het machinaal, handmatig of door middel van begrazing met dieren maaien van bloemrijke hooilanden, kruidenrijke graslanden en ruig gras. Hieronder vallen bijvoorbeeld bermen en dijkwalen met ruig gras en kruiden en ruigtestroken langs poelen en in parken. Er wordt één tot viermaal per jaar gemaaid. Het beheer van “verkeershoeken” en het maaien van grazige slootkanten valt hier ook onder.

Het maaien van natte ruigtes zoals moerasvegetaties, oevers en wilgen en rietvelden valt hier niet onder, vanwege het voorkomen van andere beschermde soorten.

Tot de werkzaamheden behoren onder meer maaien, afruimen, begreppelen, (doen) begrazen, verwijderen van afval, aan- en afvoeren van materiaal en materieel. Het maaibeheer is afgestemd op aanwezige of te realiseren natuurwaarden. Daarom is het soms noodzakelijk werkzaamheden uit te voeren tijdens het broedseizoen. Daarbij moet wel voorkomen worden dat nesten van vogels worden beschadigd of vernietigd.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn, moet u aanvullende gedragsregels volgen.

SOORTGROEP	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Planten												
Insecten (ongewervelden).												
Amfibieën, Reptielen												
Broedvogels												
Grondgebonden Zoogdieren,												
Vleermuizen												

LEGENDA

Lichtgroen: veilige periode om activiteit uit te voeren

Oranje: extra aandacht om activiteit uit te voeren

Rood: geen geschikte periode om activiteit uit te voeren

Aandachtspunten

Planten: Maaien en afvoeren is noodzakelijk om soorten te behouden; maaisel minimaal 24 uur en maximaal 1 week laten liggen.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring met “wezenlijke invloed” van nesten van broedende vogels.

Zoogdieren: ontzie muizen- en konijnenholen.

Gedagsregels voor beschermde soorten in de oranje perioden

Algemeen

- U kunt van de Natuur-werk-kalender afwijken, als u voor de instandhouding van specifieke soorten werkt volgens een beheerplan, waarin staat onderbouwd waarom voor dit specifieke beheer is gekozen.
- Er dient op zodanige wijze gemaaid te worden dat aanwezige dieren kunnen vluchten. Bijvoorbeeld van het midden van de grasvegetatie naar de rand (opdrijven).

Planten

- Op percelen waarop beschermde soorten van tabel 2 voorkomen laat u het maaisel twee tot vijf werkdagen liggen om zaadval mogelijk te maken. Daarna voert u het maaisel af om verstikking van de bodem te voorkomen en verschraling te bevorderen.
- U maait percelen met groeiplaatsen van beschermde soorten met licht materieel om te voorkomen dat de grond aangereden wordt.

Insecten

- Tijdens de vliegperiodes van ter plaatse aanwezige insectensoorten niet maaien.
- Gefaseerd maaien zodat alle stadia van insecten in stand blijven

Amfibieën: In het voorjaar trekken amfibieën naar hun voortplantingswateren ('paddentrek'). De in de rest van het jaar minder aan water gebonden soorten (bijvoorbeeld de Bruine kikker) kunnen dan overal worden aangetroffen. Op plaatsen waar in het voorjaar veel amfibieën voorbij komen kan aan het begin en eind van de dag en bij regenachtig weer niet worden gemaaid. Jonge amfibieën kunnen in de nazomer soms massaal op het land aanwezig zijn. Wanneer dit het geval is moeten de werkzaamheden worden uitgesteld tot de amfibieën weer weg zijn.

Vogels

- U controleert de beplanting op de aanwezigheid van in gebruik zijnde nesten.
- U houdt bij de werkzaamheden voldoende afstand tot bewoonde nesten. Aangezien de vereiste afstand afhankelijk is van de soort, volgt u het advies op van een deskundige over de wijze waarop u verstoring kunt voorkomen.

- Als grondbroedende vogels (bijvoorbeeld kievit, scholekster, wilde eend, meerkoet) op, in of aan het water aanwezig zijn of direct rond het te maaien perceel, vraagt u aan een deskundige advies over de te volgen werkwijze. U volgt het advies op.

Grondgebonden zoogdieren

De dieren (bijvoorbeeld Egels) niet verstoren tijdens de winterrust. Let ook op jonge hazen in het veld.

5.4 Beheer en onderhoud van bosplantsoen, heesters en hakhout

<i>BSB groep</i>	<i>BSB element</i>	<i>Groep gedragscode Stadswerk</i>
Bosplantsoen	diversen	Houtige boombegroeiingen met houtige en kruidige ondergroei (2)
Heesters	bosheesters	Houtige struweelbegroeiingen (3)
Hakhout	Hankhout/griend	Houtige struweelbegroeiingen (3)

Omschrijving werkzaamheid

Het gaat om het beheer en onderhoud van bos, bosplantsoen, bosschages, houtopstanden in parken, struweel met of zonder bomen, hakhout en grazig struweel. Tot de werkzaamheden behoren onder meer dunnen, materiaal op rillen leggen, maaien van stobben en worstelopslag, verwijderen van zaailingen, gefaseerd terugzetten van struiken en bomen, inzaaien van kruiden, onkruidbeheersing, verwijderen van zwerfpuil en het aan- en afvoeren van materiaal en materieel. Langs de randen wordt de vegetatie gemaaid.

Het rooien van bomen, struiken en bosplantsoen en uitvoeren van achterstallig onderhoud valt niet onder dit type werkzaamheden.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn, moet u aanvullende gedragsregels volgen.

SOORTGROEP	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Juli	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Planten												
Insecten (ongewervelden).												
Amfibieën, Reptielen												
Broedvogels												
Grondgebonden Zoogdieren,												
Vleermuizen												

LEGENDA

Lichtgroen: veilige periode om activiteit uit te voeren

Oranje: extra aandacht om activiteit uit te voeren

Rood: geen geschikte periode om activiteit uit te voeren

Aandachtspunten

Planten: Groeiplaatsen van te beschermen soorten niet beschadigen tijdens de werkzaamheden.

Vleermuizen: Bomen met bewoonde holten ongemoeid laten in de kraamperiode en tijdens de winterslaap.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring van nesten van broedende vogels. Let vooral op spechtengaten, hollen en nesten van uilen en nesten van roofvogels in bomen want die zijn jaar rond beschermd. Sommige vogelsoorten zoals bosuil starten vroeg met broeden (begin februari), anderen gaan lang door (bijv. houtduif tot september).

Zoogdieren: Verniel geen (mogelijke) voortplantingsplaatsen van kleine marterachtigen en winterverblijven van egels.

Insecten: dood hout, strooisel en holle stengels laten liggen.

Gedrageregels voor beschermde soorten in de oranje en rode perioden

Planten

U voorkomt dat groeiplaatsen van beschermde soorten worden vernield door het rijden met materieel of door het verwerken van materiaal.

Vlinders

Tijdens de vliegperiodes van ter plaatse aanwezige vlindersoorten (bijvoorbeeld de Gehakkelde aurelia) geen randen maaien.

Amfibieën

In het voorjaar trekken amfibieën vanuit hun overwinteringsplaatsen naar hun voortplantingswateren ('paddentrek'). minder aan water gebonden soorten (bijvoorbeeld de Gewone pad, Kleine watersalamander en Bruine kikker) kunnen dan overal worden aangetroffen. Op plaatsen waar in het voorjaar veel amfibieën aanwezig zijn kan niet worden gewerkt. Jonge amfibieën kunnen in de nazomer soms massaal op het land aanwezig zijn. Wanneer dit het geval is moeten de werkzaamheden worden uitgesteld tot de amfibieën weer weg zijn.

Vleermuizen

- U controleert te snoeien bomen op de aanwezigheid van holten, spleten en loshangende schors, die als vleermuisverblijf in gebruik zouden kunnen zijn. Als deze aanwezig zijn, laat u een deskundige beoordelen of vleermuizen daadwerkelijk van de boom gebruikmaken.
- U kapt alleen bomen met (in gebruik zijnde) vleermuisverblijven, als dat voor de veiligheid noodzakelijk is. In dat geval laat u een deskundige adviseren hoe dat kan worden uitgevoerd met zo min mogelijk negatieve effecten op de betrokken soort(en).
- Bij het kappen van bomen zorgt u dat de bomen niet in de richting van een door vleermuizen bewoonde boom vallen. U houdt minimaal 10 m afstand tot door vleermuizen bewoonde bomen.

Vogels

- U controleert de bomen en heesters op de aanwezigheid van in gebruik zijnde nesten. Bomen en heesters met deze nesten snoeit u pas nadat de vogels zijn uitgebroed en de jongen het nest hebben verlaten.

- U houdt bij de werkzaamheden voldoende afstand tot bewoonde nesten. Aangezien de vereiste afstand afhankelijk is van de soort, volgt u het advies op van een deskundige over de wijze waarop u verstoring kunt voorkomen.
- Als u een boom moet snoeien buiten het broedseizoen met daarin een nest dat jaarrond beschermd is vraagt u een ontheffing van de FF-wet aan.
- U voert werkzaamheden aan (knot)bomen, waarin steenuilen verblijven, uit tussen 15 september en 31 januari.

Grondgebonden zoogdieren

De dieren (bijvoorbeeld Egels en de kleine marterachtigen) niet verstoren tijdens de winterrust en voortplantingsperiode.

Uitzonderingssituaties

Het kan voorkomen dat in verband met noodgevallen of in het belang van de veiligheid kapwerkzaamheden moeten plaatsvinden die niet kunnen worden uitgesteld. Het gaat dan bijvoorbeeld om het opruimen van stormhout of het kappen van iepen met de iepziekte. Zie voor dergelijke gevallen de Calamiteitenregeling in hoofdstuk 5 van deze gedragscode. Het is van belang dat er zoveel mogelijk een deskundige wordt ingeschakeld en dat het handelen goed wordt gedocumenteerd. Dan kan achteraf worden vastgesteld dat het om een niet-voorzienbaar noodgeval ging en dat naar omstandigheden naar beste kunnen is gehandeld.

5.5 Beheer en onderhoud van vak- en sierbeplantingen, heggen en hagen

<i>BSB groep</i>	<i>BSB element</i>	<i>Groep gedragscode Stadswerk</i>
Heesters	a) sierheesters b) half heesters d) bodembedekkers	Houtige sierbegroeiing (4)
Hagen	a) normale haag b) Zeeuwse haag c) klim- leiplant	Houtige sierbegroeiing (4)
Sierbeplanting	Vaste planten/perkgoed	Houtige sierbegroeiing (4)

Omschrijving werkzaamheid

Het gaat om het beheer en onderhoud van (vakken met) struiken, heesters, rozen, heggen en hagen. Tot de werkzaamheden behoren onder meer spitten, inplanten, inboeten, planten, snoeien, scheren, knippen, uitmaaïen, afsnijden, bemesten, grond bewerken, verwerken en versnipperen van vrijgekomen materiaal, schoffelen, onkruidbeheersing, verwijderen van zwerfvuil en het aan- en afvoeren van materiaal en materieel.

De data van snoeien en knippen zijn afgestemd op de vereisten van de betreffende beplanting. Snoeien en knippen gebeurt zoveel mogelijk tussen 1 november en 15 maart. Heggen en hagen worden in mei t/m september, ca. 2/3 geknipt of geschoren.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn, moet u aanvullende gedragsregels volgen.

SOORTGROEP	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Planten												
Insecten (ongewervelden).												
Amfibieën, Reptielen												
Broedvogels												
Grondgebonden Zoogdieren,												
Vleermuizen												

LEGENDA

Lichtgroen: veilige periode om activiteit uit te voeren

Oranje: extra aandacht om activiteit uit te voeren

Rood: geen geschikte periode om activiteit uit te voeren

Aandachtspunten

Planten: Groeiplaatsen van te beschermen soorten niet beschadigen tijdens de werkzaamheden.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring van nesten van broedende vogels.

Zoogdieren: ontzie holen en schuilplaatsen van egels, muizen en konijnen.

Gedragsregels in de oranje en rode perioden

Planten

- U voorkomt dat groeiplaatsen van beschermde soorten worden vernield door het rijden met materieel of door het verwerken van materiaal.
- U voorkomt dat exemplaren van beschermde soorten of relevante soorten van de Rode lijst (zie bijlage 2) worden vernield.

Vlinders en libellen

Tijdens de vliegperiodes van ter plaatse aanwezige vlindersoorten (bijvoorbeeld Kleine Vos en Atalanta) zorgen dat er voldoende bloeiende vegetatie blijft staan. Tijdens de vliegperiodes van aanwezige beschermde libellen struiken niet sterk terugzetten.

Amfibieën

In het voorjaar trekken amfibieën vanuit hun overwinteringsplaatsen naar hun voortplantingswateren ('paddentrek'). Minder aan water gebonden soorten (bijvoorbeeld de Gewone pad, Kleine watersalamander en Bruine kikker) kunnen dan overal worden aangetroffen. Op plaatsen waar in het voorjaar veel amfibieën voorbij komen kan aan het begin en eind van de dag en bij regenachtig weer niet worden gemaaid.

Jonge amfibieën kunnen in de nazomer soms massaal op het land aanwezig zijn. Wanneer dit het geval is moeten de werkzaamheden worden uitgesteld tot de amfibieën weer weg zijn.

Vogels

U controleert de beplanting op de aanwezigheid van in gebruik zijnde nesten. U houdt bij de werkzaamheden voldoende afstand tot bewoonde nesten. Aangezien de vereiste afstand afhankelijk is van de soort, volgt u het advies op van een deskundige over de wijze waarop u verstoring kunt voorkomen.

Grondgebonden zoogdieren

De dieren (bijvoorbeeld Egels en muizen) niet verstoren tijdens winterrust en voortplantingsperiode.

5.6 Beheer en onderhoud natuurvriendelijke oevers en natte ruigte

<i>BSB groep</i>	<i>BSB element</i>	<i>Groep gedragscode Stadswerk</i>
Natuurlijke oevers/natte ruigten	diversen	kruidige begroeiingen in overgangen land en water, extensief (7)

Omschrijving werkzaamheid

Beheer en onderhoud van vegetaties op (zeer) natte gronden. Hieronder vallen allerlei natte ruigte, zoals oever- en moerasvegetaties, plasbermen, rietlanden, wilgenopslag, en natte ruigte op braakliggende terreinen. Het maaien vindt doorgaans om het jaar plaats in de laatste drie maanden van het jaar.

Tot de werkzaamheden behoren onder meer het handmatig of met open maaibalk maaien, verwijderen van afval en aan- en afvoeren van materiaal en materieel. Werkzaamheden in het natte profiel, bijvoorbeeld het schonen van sloten of het maaien van watervegetaties vallen hier niet onder.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn, moet u aanvullende gedragsregels volgen.

SOORTGROEP	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Planten												
Insecten (ongewervelden).												
Amfibieën, Reptielen												
Broedvogels												
Grondgebonden Zoogdieren,												
Vleermuizen												

LEGENDA

Lichtgroen: veilige periode om activiteit uit te voeren

Oranje: extra aandacht om activiteit uit te voeren

Rood: geen geschikte periode om activiteit uit te voeren

Aandachtspunten

Planten: Voorkom vernieling van groeiplaatsen van beschermde planten. Voer werkzaamheden uit na zaadzetting. Voer maaisel altijd af nadat dit enkele dagen heeft kunnen drogen.

Amfibieën: Volwassen rugstreeppadden graven zich overdag in. Jonge rugstreeppadden kunnen, net als andere amfibieën, soms massaal op het land aanwezig zijn.

Zoogdieren: Oevers met holen van waterspitsmuis ontzien.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring met “wezenlijke invloed” van nesten van broedende vogels.

Insecten: voorkom aantasting van leefplaatsen van libellen.

Gedragsregels voor beschermde soorten in de oranje en rode perioden

U kunt van de Natuur-werk-kalender afwijken, als voor de instandhouding van specifieke vegetatietypen met beschermde soorten een aangepast maairegime noodzakelijk is. In dat geval werkt u volgens een beheerplan, waarin is onderbouwd waarom voor dit specifieke beheer is gekozen

Planten

- U markeert de groeiplaatsen van soorten van tabel 2. Opsporen en markeren gebeurt door of onder begeleiding van een deskundige. In de veilige periode wordt 100% van de vegetatie gemaaid. In het geval van Riet, blijft minimaal 25% van de te maaien oppervlakte ongemaaid. Deze groeiplaatsen maait u niet voordat de andere groeiplaatsen zich hebben kunnen herstellen.
- U werkt met licht materieel om verdichting van de bodem te voorkomen.
- U voert het maaisel af om verstikking van de bodem te voorkomen en verschraling te bevorderen. U laat het maaisel twee tot vijf werkdagen liggen om zaadval mogelijk te maken.

Libellen

Bij de aanwezigheid van beschermde libellensoorten maaien na de uitsluipperiode en gefaseerd maaibeheer toepassen.

Amfibieën: In het voorjaar trekken amfibieën vanuit hun overwinteringsplaatsen naar hun voortplantingswateren ('paddentrek'). In deze tijd is het maaien van oevers ongewenst. Jonge amfibieën kunnen in de nazomer soms massaal op het land aanwezig zijn. Wanneer dit het geval is moeten de werkzaamheden worden uitgesteld tot de amfibieën weer weg zijn.

Rugstreeppad

Voorafgaand aan de werkzaamheden controleert u onder begeleiding van een deskundige of er o.a. jonge rugstreeppadjes in het werkgebied aanwezig zijn. Als dit het geval is, wordt het maaien uitgesteld tot na 1 september.

Vogels

- U controleert de beplanting op de aanwezigheid van in gebruik zijnde nesten.

- U houdt bij de werkzaamheden voldoende afstand tot bewoonde nesten. Aangezien de vereiste afstand afhankelijk is van de soort, volgt u het advies op van een deskundige over de wijze waarop u verstoring kunt voorkomen.

Zoogdieren

Waterspitsmuis

- Bij werkzaamheden in de oranje periode: over trajecten van maximaal 200 m, laat u 25% van de oeervegetatie staan.
- Bij werkzaamheden in de rode periode: over trajecten van maximaal 200 m, laat u 25% van de oeervegetatie staan.

5.7 Beheer en onderhoud van bomen in beplanting of in verharding

BSB groep	BSB element	Groep gedragscode Stadswerk
Bomen		Houtige boombegroeiing in beplanting of verharding (2)

Deze categorie valt deels onder houtige boombegroeiingen met kruidige ondergroei (categorie 2) en deels onder houtige boombegroeiingen met intensief beheerde kruidenvegetatie of verharding als onderetage (stadswerk categorie 1).

Omschrijving werkzaamheid

Het gaat om het beheer en onderhoud van alleenstaande of in lanen geplante bomen in verharding, beplanting of gras en boomsingels. Tot de werkzaamheden behoren onder meer; snoeien, bestrijding van ziekten en plagen, wondverzorging, verwijderen dood hout en klimplanten, schoffelen boomspiegel bij bomen en het aan- en afvoeren van materiaal en materieel.

Het rooien van bomen en uitvoeren van achterstallig onderhoud valt niet onder dit type werkzaamheden.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn, moet u aanvullende gedragsregels volgen

SOORTGROEP	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Planten												
Insecten (ongewervelden).												
Amfibieën, Reptielen												
broedvogels												
Grondgebonden Zoogdieren,												

LEGENDA

Lichtgroen: veilige periode om activiteit uit te voeren

Oranje: extra aandacht om activiteit uit te voeren

Rood: geen geschikte periode om activiteit uit te voeren

Aandachtspunten

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring van nesten van broedende vogels.

Planten: groeiplaatsen beschermde planten ontzien bij schoffelen en andere vormen van onkruidbestrijding.

Gedragregels in de oranje en rode perioden

Vogels

- U controleert de beplanting op de aanwezigheid van in gebruik zijnde nesten. Dit is in het bijzonder van belang bij snoeien (rooien is geen bestendig beheer).
- U houdt bij de werkzaamheden voldoende afstand tot bewoonde nesten. Aangezien de vereiste afstand afhankelijk is van de soort, volgt u het advies op van een deskundige over de wijze waarop u verstoring kunt voorkomen.

Vleermuizen

- Vliegroutes van vleermuizen moeten kunnen blijven functioneren.
- U controleert te snoeien bomen op de aanwezigheid van holten, spleten en loshangende schors, die als vleermuisverblijf in gebruik zouden kunnen zijn. Als deze aanwezig zijn, laat u een deskundige beoordelen of vleermuizen daadwerkelijk van de boom gebruikmaken.
- U kapt alleen bomen met (in gebruik zijnde) vleermuisverblijven, als dat voor de veiligheid noodzakelijk is. In dat geval laat u een deskundige adviseren hoe dat kan worden uitgevoerd met zo min mogelijk negatieve effecten op de betrokken soort(en).
- Bij het kappen van bomen zorgt u dat de bomen niet in de richting van een door vleermuizen bewoonde boom vallen. U houdt minimaal 10 m afstand tot door vleermuizen bewoonde bomen.

Grondgebonden zoogdieren

De dieren (bijvoorbeeld kleine marterachtigen) niet verstoren tijdens winterrust en voortplantingsperiode.

Uitzonderingssituaties

Het kan voorkomen dat in verband met noodgevallen of in het belang van de veiligheid kapwerkzaamheden moeten plaatsvinden die niet kunnen worden uitgesteld. Het gaat dan bijvoorbeeld om het opruimen van stormhout of het kappen van iepen met de iepziekte. Zie voor dergelijke gevallen de Calamiteitenregeling in hoofdstuk 6 van deze leidraad. Het is van belang dat er zoveel mogelijk een deskundige wordt ingeschakeld en dat het handelen goed wordt gedocumenteerd. Dan kan achteraf worden vastgesteld dat het om een niet-voorzienbaar noodgeval ging en dat naar omstandigheden naar beste kunnen is gehandeld.

6 Calamiteitenregeling

6.1 Als een beschermde soort onverwacht opduikt

Als de uitvoerder bij de werkzaamheden onverwacht een beschermde soort of een broedvogelsoort ontdekt waarvan het niet bekend was dat die in het werkgebied voorkomt, onderbreekt hij de werkzaamheden. De onderbreking van de werkzaamheden gebruikt hij om de opdrachtgever en de initiatiefnemer te informeren en advies in te winnen van een ecologisch deskundige over de beste wijze om de soort te ontzien.

Als het om een beschermde soort gaat die in deze gedragscode staat, dan volgt hij de gedragsregels uit deze gedragscode. Let wel: hij gebruikt dan de regels die over deze soort gaan en die te maken hebben met de werkzaamheden (zie hoofdstuk 4 van deze Gedragscode).

Als het gaat om een beschermde soort die niet in deze gedragscode wordt behandeld, vraagt de initiatiefnemer ontheffing aan. Behalve als een deskundige² kan vaststellen dat de nieuw aangetroffen soort geen nadelige effecten van de werkzaamheden ondervindt.

De onderbreking is niet nodig de uitvoerder of een (andere) deskundige in redelijkheid kan vaststellen dat de soort geen negatieve effecten van de werkzaamheden ondervindt en er geen verbodsbepalingen jegens de nieuw aangetroffen soort worden overtreden. Het kan ook zijn dat u of een (andere) deskundige vaststelt dat de zorg voor de soort juist de voortgang van de werkzaamheden vereist.

De initiatiefnemer neemt contact op met de Provincie Zuid-Holland (als bevoegd gezag) en overlegt over de ontstane situatie en vraagt zo nodig ontheffing aan.

De uitvoerder legt nauwkeurig vast om welke soort het gaat, hoe de effectbepaling is, welke voorzorgsmaatregelen er getroffen worden, hoe deze uitgevoerd worden en wat het resultaat daarvan is. Dit verslag stelt men zo spoedig mogelijk ter beschikking van de initiatiefnemer.

Bij twijfel schakelt u een ecologisch deskundige in.

In gevallen waarin u als uitvoerder, aannemer of initiatiefnemer twijfelt over de meest adequate uitvoering van gedragsregels, dient u altijd tijdig advies in te winnen van een deskundige. U volgt de gedragsregels, die de deskundige adviseert.

² Met een ecologisch deskundige wordt bedoeld een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis dient te zijn opgedaan doordat de deskundige: op HBO, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of als ecoloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau; en/of zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals Das en Boom, Zoogdierverseniging VZZ, RAVON, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied en/of _ zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of bescherming.

In bijzondere gevallen kunt u afwijken

Als het in een concreet geval niet mogelijk is, of voor de betreffende soort(en) niet wenselijk, om te handelen volgens de gedragsregels in deze gedragscode mag men als initiatiefnemer of aannemer, van de gedragsregels in deze gedragscode afwijken onder de volgende voorwaarden:

- men onderbouwt in het (uitvoerings)plan waarom het in een concrete situatie niet mogelijk is, of voor de betreffende beschermde soorten niet wenselijk, om te handelen volgens de gedragsregels in deze gedragscode.
- men laat door een deskundige een advies opstellen waaruit blijkt dat de aangepaste werkwijze niet leidt tot grotere schade aan beschermde soorten dan de voorgeschreven werkwijze.
- men beschrijft de aangepaste werkwijze voldoende gedetailleerd en instrueert de uitvoerders
- overeenkomstig.
- de beschrijving van de aangepaste werkwijze is op het werk en bij de directievoerder van het werk aanwezig. Als deze aangepaste werkwijze niet mogelijk is, vraagt men ontheffing aan.

6.2 Noodgevallen

In de praktijk kunnen zich situaties voordoen waarin acuut handelen noodzakelijk is, bijvoorbeeld wanneer de veiligheid of volksgezondheid in het geding is. Bij dergelijke calamiteiten staat handelen om de maatschappelijke veiligheid te waarborgen voorop. Er is sprake van een noodgeval bij een acute bedreiging van de veiligheid of de volksgezondheid. Voorbeelden zijn stormschade en overstromingen. Ook het uitbreken een besmettelijke ziekte van mens, dier of plant geldt als noodgeval.

In noodgevallen hanteert de initiatiefnemer en/of aannemer gedragsregels, die passen bij de geest van deze gedragscode. Hierbij schakelt hij (als het noodgeval dat toelaat) een deskundige in, die adviseert over de wijze waarop de noodzakelijke werkzaamheden uitgevoerd kunnen worden zodat schade aan beschermde soorten, zoveel als redelijkerwijs mogelijk is, wordt voorkomen. De aannemer beschrijft de gevolgde gedragsregels en de eventuele effecten op beschermde soorten en rapporteert daarover direct aan de initiatiefnemer. Indien blijkt dat door het handelen schade is ontstaan aan beschermde soorten planten of dieren dan zal zo spoedig mogelijk met Provincie Zuid-Holland (of met Omgevingsdienst Haaglanden) contact opgenomen worden om tot een passende oplossing te komen.

Het inschakelen van een ecologisch deskundige en het vastleggen van de gevolgde werkwijze zijn van groot belang. Dan kan achteraf worden vastgesteld dat het ging om een niet-voorzienbaar noodgeval en dat naar omstandigheden naar beste kunnen is gehandeld.

7 Monitoring en evaluatie

7.1 Openbaarmaking

De gemeente Rotterdam maakt deze leidraad bij de gedragscode Stadswerk actief openbaar, zodat haar eigen personeel, (potentiële) aannemers, overige initiatiefnemers, belanghebbenden en belangstellenden tijdig over het bestaan en de inhoud van deze leidraad worden geïnformeerd

7.2 Evaluatie van de toepassing van de gedragscode

Stadsbeheer evalueert het gebruik van de gedragscode in beginsel iedere vijf jaar op effectiviteit en uitvoerbaarheid, gelijktijdig met het herzien van de leidraad bij de gedragscode.

Waar nodig zullen in de leidraad bij de gedragscode de activiteiten, soorten en maatregelen worden aangepast of aangevuld. Tijdens de evaluatie komen nieuwe ontwikkelingen in wet- en regelgeving, activiteiten binnen Stadsbeheer en voortschrijdende kennis van beschermde soorten aan bod. Ook ervaringen vanuit de toepassing van de huidige gedragscode worden meegenomen. De verantwoordelijke afdeling van Stadsbeheer legt hiertoe een dossier aan tijdens de looptijd van de gedragscode.

7.3 Tussentijdse aanpassingen van de leidraad

De gemeente Rotterdam past deze leidraad aan bij:

- het nieuw verschijnen van (beschermde) soorten in de gemeente Rotterdam,
- als de (bekende) verspreiding van relevante soorten zodanig verandert, dat het opnemen van specifieke gedragsregels noodzakelijk wordt;
- nieuwe wet- en regelgeving, als wijzigingen in wet- en regelgeving daartoe aanleiding geven.

Bijlage 1: Wettelijk kader voor een gedragscode flora en fauna

Op dit moment zijn natuurwaarden in Nederland beschermd via de Natuurbeschermingswet. Deze wet zal opgaan in de Omgevingswet wanneer deze te zijner tijd in werking treedt.

Naast deze wet kan men ook te maken hebben met andere wetgeving en met beleid. De belangrijkste zijn: de Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht, de Kaderrichtlijn Water, het Natuurbeleidsplan en Natuurbeheerplan Zuid-Holland.

1.1 Wet Natuurbescherming

De Wet van 16 december 2015, houdende regels ter bescherming van de natuur, kortweg Wet Natuurbescherming, is op 1 januari 2017 in werking getreden. Deze wet vervangt de volgende wetten:

- Natuurbeschermingswet (1998). Deze wet regelde de bescherming van natuurgebieden. In de Wet natuurbescherming is gebiedsbescherming is ondergebracht in hoofdstuk 2.
- Flora- en faunawet (2002). Deze wet regelde de bescherming van planten en dieren op soortniveau. Soortbescherming is in de Wet natuurbescherming ondergebracht in hoofdstuk 3.
- De Jachtwet (1953) was reeds in 2010 ondergebracht in de Flora- en faunawet. In de Wet natuurbescherming is jacht en wildbeheer ook ondergebracht in hoofdstuk 3.
- Boswet (1961). Deze wet borgde de omvang van het areaal houtopstanden in Nederland. In de Wet natuurbescherming is de bescherming van bos ondergebracht in hoofdstuk 4. Vergeleken met de Boswet is de benadering in de Wet natuurbescherming minder op de kwantiteit van houtopstanden gericht en meer op het realiseren van een kwalitatief goed bosbestand.

De Wet Natuurbescherming zal slechts beperkte tijd als op zichzelf staande wet bestaan. De bedoeling is de Wet Natuurbescherming via de Aanvullingswet natuur Omgevingswet (2016) op te nemen in de Omgevingswet (2016). De planning is dat dat op het moment van in werking treden van de Omgevingswet (begin 2019) gebeurt.

In artikel 1.4 van hoofdstuk 1 van de Wet natuurbescherming is vastgelegd dat EU-regelgeving vóór de nationale regelgeving gaat.

Doel van de Wet Natuurbescherming

In artikel 1.10 van hoofdstuk 1 is het doel van de wet aangegeven:

- Het beschermen en ontwikkelen van natuur (1.10 lid a). In dit lid wordt ook opgemerkt dat een van de redenen voor de natuurbescherming haar intrinsieke waarde is.
- Het behouden en herstellen van de biodiversiteit (1.10a).
- Het duurzaam kunnen blijven inzetten van natuur voor ecosysteemdiensten (1.10 lid b). Er is dus ook een economisch doel.
- Samenhangend beleid gericht op het behoud van waardevolle landschappen vanwege hun functie voor biodiversiteit, cultuurhistorie en maatschappelijke functies.

Actieve Natuurbescherming

De EU heeft haar lidstaten de plicht opgelegd zorg te dragen voor een goede stand van de natuur. In de Wet Natuurbescherming heeft daarom actieve natuurbescherming een grotere rol. De actieve natuurbescherming is in hoofdstuk 1 in de artikelen 1.5 tot en met 1.10 en 1.12 vormgegeven. Om de EU doelstellingen te halen wordt er door het ministerie van EZ een Nationale Natuurvisie opgesteld. Het doel is het behoud en zo mogelijk versterken van de biodiversiteit. In artikel 1.5 wordt expliciet de koppeling gelegd tussen een goede biodiversiteit, het goed functioneren van de ecosystemen en het borgen van evenwichtige en duurzame economische ontwikkeling (zie lid 3). In artikel 1.5 krijgen ook de zogenoemde rode lijsten een status binnen de Wet natuurbescherming; namelijk als monitoringsinstrument voor de stand der natuur in Nederland (zie lid 4).

In artikel 1.7 is aangegeven dat de provincies in het kader van actieve natuurbescherming vierjaarlijks een provinciale natuurvisie opstellen. In artikel 1.7 lid 3 is aangegeven dat in de provinciale natuurvisie Provincie het biodiversiteitsbeleid moet integreren met het algemeen economisch beleid, ruimtelijk beleid milieubeleid, waterbeleid en cultuurbeleid. Zuid-Holland is hier wel al mee bezig maar gaat deze visie op zijn vroegst eind 2017 gereed hebben (het opzetten van het vergunningen traject voor passieve soortbescherming kost op dit moment (januari 2017) nog alle capaciteit).

De Wet Natuurbescherming kent geen verplichting voor gemeenten om een Gemeentelijke Natuurvisie op te stellen. Een aantal gemeenten hebben dit echter wel al gedaan. Een Gemeentelijke Natuurvisie wordt soms opgesteld als instrument voor stimulering van de gemeentelijke economische maar vaak ook als voorbereiding op het in werking treden van de Omgevingswet. De gemeentelijke Natuurvisie wordt dan te zijner tijd opgenomen in de op te stellen Omgevingsvisie. Een onderdeel natuur moet hierin opgenomen zijn.

Actieve natuurbescherming zal zeker gevolgen gaan hebben voor de uitvoering van het groenbeheer. Verwacht kan worden dat het dan ook een plaats zal krijgen in toekomstige gedragscodes die onder de Wet Natuurbescherming zullen worden goedgekeurd.

Het provinciale en Rotterdamse beleid is voorlopig nog niet geformuleerd en de door ons gebruikte gedragscode loopt nog tot 2019 zodat op dit moment de actieve natuurbescherming nog geen invloed heeft op ons gebruik van de gedragscode.

Zorgplicht

Zowel de Natuurbeschermingswet 1998 als de Flora- en Faunawet kenden zorgplichtbepalingen. In de Wet Natuurbescherming zijn deze gezamenlijk ondergebracht in een algemene zorgplicht voor zowel soorten als voor gebieden in artikel 1.11 van hoofdstuk 1. In lid 2 van dit artikel wordt expliciet gemaakt dat negatieve effecten op natuurgebieden of inheemse in het wild levende soorten dieren en planten zo veel mogelijk voorkomen moeten worden. De zorgplicht geldt voor iedereen die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat er door zijn of haar handelen, of het nalaten daarvan, negatieve effecten op natuurgebieden of in het wild levende inheemse soorten kunnen optreden. Zorgplicht strekt zich ook uit tot de leefomgeving van dieren en planten; je mag het biotoop dus ook niet aantasten. In lid 3 is aangegeven dat zorgplicht slechts gedeeltelijk voor jacht, schadebestrijding en visserij geldt.

Bevoegd gezag

In artikel 1.3 van hoofdstuk 1 van de Wet Natuurbescherming is vastgelegd dat het bevoegd gezag bij de provincie ligt waar een activiteit of ontwikkeling plaats vindt. De afgifte van ontheffingen en

vergunningen in het kader van de Wet Natuurbescherming, en de handhaving van deze vrijstellingen, is door de provincies uitbesteed aan de omgevingsdiensten. In Zuid Holland worden ontheffingen en vergunningen beoordeeld en verleend door de Omgevingsdienst Haaglanden. Handhaving wordt verzorgd door de Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid.

Onder de Flora- en faunawet was het Ministerie van EZ het bevoegd gezag (althans voor soortbescherming). Dit werd uitgevoerd door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). Voor provinciegrens overstijgende of gevoelige zaken (kustverdediging, rijks-infrastructuur, militaire zaken) blijft EZ ook onder de Wet Natuurbescherming het bevoegd gezag. Het goedkeuren van Gedragscodes blijft om die reden ondergebracht bij RVO.

Vrijstellingen en Gedragscodes.

In de Wet Natuurbescherming zijn de vrijstellingen, vergunningen en ontheffingen geregeld in hoofdstuk 5. De mogelijkheid tot het werken met gedragscodes is echter geregeld in hoofdstuk 3 artikel 3.31.

In artikel 5.1 is ook de behandeltermijn van een aanvraag vastgelegd; 13 weken met een maximale verlenging van 7 weken. Aan een ontheffing of vergunning kunnen voorwaarden zijn verbonden (zie artikel 5.3). Een ontheffing of vergunning kan worden ingetrokken als de houder van de vrijstelling zich niet aan de voorwaarden houdt, de vrijstelling heeft verkregen op onjuiste gronden of de omstandigheden zijn gewijzigd (artikel 5.4).

Onder de Wet Natuurbescherming is het gebruik van generieke ontheffingen voor te ontwikkelen gebieden (gebiedsvergunning) expliciet benoemd als mogelijkheid (artikel 5.6).

In artikel 3.31 van hoofdstuk 3 (paragraaf 3.7) staat dat het mogelijk is te werken met een goedgekeurde gedragscode indien de werkzaamheden zijn beschreven en aangetoond kan worden dat er ook daadwerkelijk wordt gewerkt conform die gedragscode. Een leidraad of werkprotocol is dus vereist.

Voor bestendig beheer, bestendig onderhoud en bestendig gebruik is de toepassing van gedragscodes vergelijkbaar met de vroegere Flora- en faunawet.

In de Wet Natuurbescherming is de mogelijkheid voor het gebruik van een gedragscode bij Ruimtelijke ingrepen verruimd ten opzichte van de Flora en faunawet; ook bij soorten die voorkomen op de EU-Habitatrichtlijn en EU-Vogelrichtlijn kan nu een gedragscode worden gebruikt mits de werkzaamheden vallen onder één in deze richtlijnen genoemde belangen. Het gebruik van gedragscodes voor ruimtelijke ingrepen is in de nieuwe wet gevoeliger geworden voor verwarring of misbruik. De verwachting is dat deze onduidelijkheid de komende jaren tot veel rechtszaken zal leiden. Via jurisprudentie zal duidelijkheid moeten ontstaan.

Overgangsrecht

Hoofdstuk 9 van de Wet Natuurbescherming regelt de overgangsbepalingen.

In artikel 9.1 is aangegeven dat de onder de Natuurbeschermingswet 1998 aangewezen beschermde gebieden (Natura 2000-gebieden) onder artikel 2.1 van de Wet Natuurbescherming komen te vallen.

In artikel 9.6 is aangegeven dat lopende ontheffingen en gedragscodes geldig blijven tot het einde van hun looptijd. Voor het werkingsgebied van de gedragscode blijft dus eigenlijk de Flora- en

faunawet nog van toepassing. Dit heeft consequenties voor de soorten die onder de gedragscode vallen! (zie hierna).

De door gemeente Rotterdam van toepassing verklaarde Gedragscode Flora- en faunawet bestendig beheer en onderhoud groenvoorzieningen van Stadswerk/VHG loopt nog tot 29-10-2019.

Bescherming van natuurgebieden

Ten aanzien van gebiedsbescherming (Natura 2000) veranderd er weinig ten opzichte van de voorgaande wetgeving (Natuurbeschermingswet) aangezien dit hoofdzakelijk Europese regelgeving betreft.

In Nederland staan de instandhoudingsdoelen van een groot aantal Natura 200 gebieden onder druk door een te hoge stikstofdepositie. Om dit het hoofd te bieden is in 2015 het beleid Programma Aanpak Stikstof (PAS) van kracht geworden. De PAS is onveranderd opgenomen in een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) Besluit Natuurbescherming, behorende bij de Wet natuurbescherming.

Beschermde soorten

In de Wet natuurbescherming zijn de beschermde soorten in de volgende artikelen vastgelegd:

- Artikel 3.1: alle van nature in Nederland levende vogels.
- Artikel 3.5: alle soorten (die in Nederland voorkomen) van de EU-Habitatrichtlijn en de verdragen van Bern (planten) en Bonn (trekvogels en andere migrerende dieren zoals zeezoogdieren).
- Artikel 3.10: "Overige soorten". Dit zijn de "Nederlandse soorten" vergelijkbaar met de Tabel 2 soorten uit de Flora- en faunawet. De lijsten met deze soorten zijn als bijlagen bij de wet zijn opgenomen en niet in een aparte AMvB zoals bij de Flora- en Faunawet het geval was. Lijsten A omvatten de Nederlandse diersoorten en B is een lijst met Nederlandse planten.

Uitgezonderd van bovenstaande lijsten met beschermde soorten zijn:

- Soorten die worden aangewezen door de provincies als zijnde niet of juist wel beschermd in die provincie. *Let op:* Hierdoor zijn er verschillen in de beschermde soorten tussen de provincies.
- Dieren waarop gejaagd mag worden (de soorten zijn genoemd in artikel 3.20).
- Dieren die middels een AMvB worden aangewezen als overlast gevend of schadelijk (zie artikel 3.16).
- Middels een AMvB aan te wijzen invasieve exoten (zie artikel 3.19).

De lijst met via de Wet Natuurbescherming beschermde soorten bevat deels andere soorten dan welke onder de Flora- en faunawet beschermd waren. Vooral de lijst met Overige soorten wijkt flink af van de vroegere Tabel 2. Het aantal beschermde plantensoorten is flink afgenomen en er zijn een aantal insectensoorten toegevoegd.

De lijst met in Provincie Zuid Holland beschermde soorten is het handigste te raadplegen via: <http://www.regelink.net/kenniscentrum/beschermde-soorten-wet-natuurbescherming/provincie-zuid-holland/>.

Voor soorten uit de Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn zijn er geen wijzigingen te verwachten.

Invasieve exoten

In artikel 3.19 is aangegeven dat er beleid moet komen voor de bestrijding van invasieve exoten. Het ministerie is momenteel bezig hiervoor een lijst met te bestrijden soorten op te stellen.

Verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de bestrijding van de invasieve exoten komt bij de Provincies te liggen. Hoe dit beleidsveld zich gaat ontwikkelen is nog niet inzichtelijk maar het lijkt voor de hand liggend dat de gemeenten hierin een rol zullen krijgen.

Natuurbeschermingswet

Deze wet is intussen vervallen maar nog relevant voor vrijstellingen (vergunningen) die vóór 31 december 2016 zijn afgegeven.

De bescherming van natuurgebieden was tussen 15 november 1967 en 31 december 2016 geregeld in de Natuurbeschermingswet (niet te verwarren met de nu geldende Wet Natuurbescherming). De Natuurbeschermingswet 1998 was een actualisering van deze wet van 25 mei 1998 naar aanleiding van de Europese Habitatrichtlijn uit 1992. Natuurgebieden of andere gebieden die belangrijk zijn voor flora- en fauna kunnen op basis van Europese Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn worden aangemerkt als speciale beschermingszones (SBZ's) in het kader van Natura 2000. In de Natuurbeschermingswet 1998 waren naast de Natura 2000 gebieden ook de reeds bestaande staatsnatuurmonumenten en wetlands opgenomen.

Van initiatieven in de omgeving van deze gebieden diende te worden vastgesteld in hoeverre er externe werking kon optreden met mogelijk significant negatieve effecten op instandhoudingsdoelen. Het betrof de kwaliteit van de natuurlijke habitats en leefgebieden van soorten. Hieronder vielen ook activiteiten die versturende effecten konden hebben op soorten waarvoor het gebied was aangewezen. Een passende beoordeling was verplicht indien er door de ontwikkelingen niet op voorhand kon worden uitgesloten dat er significante effecten konden optreden.

Flora- en faunawet

Deze wet is intussen vervallen maar nog relevant voor vrijstellingen (ontheffingen en gedragscodes) voor soorten die vóór 31 december 2016 zijn afgegeven.

De bescherming van dier- en plantensoorten was tussen 1 april 2002 en 31 december 2016 geregeld in de Flora- en faunawet. Het doel van deze wet was het in stand houden en beschermen van in het wild voorkomende planten- en diersoorten. In Nederland komen ongeveer 35.000 planten- en diersoorten voor. Er waren ongeveer 1.300 (van de 35.000 in Nederland voorkomende) soorten planten en dieren wettelijk beschermd onder de flora- en faunawet, variërend van zoogdieren, vogels, amfibieën, reptielen en vissen tot flora, insecten en schaaldieren. De flora- en faunawet kende zowel verbodsbepalingen als een zorgplicht. Voor verschillende categorieën soorten en verschillende activiteiten waren vrijstellingen of ontheffingen van de verbodsbepalingen mogelijk. De beschermde soorten zijn onderverdeeld in de volgende vier groepen: algemeen (tabel 1), overige (tabel 2), strikt beschermd (tabel 3) en vogels.

1. Algemene beschermde soorten: hiervoor gold ten aanzien van activiteiten in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en bestendig beheer een vrijstelling mits de gunstige staat van instandhouding niet wordt aangetast;
2. Strikt beschermde soorten: voor soorten die minder algemeen zijn gold een strikter beschermingsregime. Vrijstelling was mogelijk indien op basis van een goed gekeurde

- gedragscode wordt gewerkt. Ontheffing werd alleen verleend indien geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige instandhouding van de soort;
3. Zeer strikt beschermde soorten: voor zeldzame, (zeer) bedreigde soorten die ook in bijlage IV van de Habitatrichtlijn zijn opgenomen kon geen vrijstelling of ontheffing worden verkregen bij opzettelijke versterking. Voor bestendig beheer en gebruik gold wel een vrijstelling voor een aantal verbodsbepalingen mits gewerkt werd volgens een goedgekeurde gedragscode. Dit was uitsluitend van toepassing op soorten die niet vermeld zijn op de habitatrichtlijn. Indien niet volgens een gedragscode kon worden gewerkt en/of er sprake is van soorten van de habitatrichtlijn diende altijd een ontheffing te worden aangevraagd. Een zware toets, waarin nauwkeurig de verwachte effecten en maatregelen werden beschreven was vereist om de ontheffing te verkrijgen. Indien mitigerende maatregelen niet voldoende waren om eventuele negatieve effecten weg te nemen diende tevens de ADC criteria te worden beargumenteerd (alternatieven, dwingende redenen groot openbaar belang, compensatie om instandhouding de waarborgen);
 4. Vogels: vogels werden binnen de flora- en faunawet als aparte groep beschouwd. Dit was omdat alle inheemse vogels op het grondgebied van de EU beschermd zijn. In de praktijk betrof het vooral de bescherming van actieve nesten van vogels, die gedurende de broedperiode (globaal van maart t/m juli) niet mogen worden vernield, verstoord of verwijderd. Voor sommige vogelsoorten gold dat nesten ook buiten het broedseizoen beschermd zijn. Indien bij een ruimtelijke ontwikkeling een jaarrond beschermde vogel in het geding was (bv. een gierzwaluw of sperwer) moest gewerkt worden volgens een goedgekeurde gedragscode. Wanneer dit niet mogelijk was moet een mitigatieplan worden opgesteld en voorgelegd aan het bevoegde Ministerie.

Naast verbodsbepalingen kende de Flora- en Faunawet zorgplicht ten aanzien van alle in het wild levende dieren en planten en hun leefomgeving. Artikel 2 van de Flora- en faunawet formuleerde de algemene zorgplicht als volgt:

- Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving;
- Deze zorg houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voor zover dat in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken;
- De zorgplicht is altijd, voor iedereen en in alle gevallen van toepassing.

1.2 Overige wetgeving

1.2.2 WABO

De Wet algemene bepalingen Omgevingsrecht (WABO) is sinds 1 december 2010 van kracht. Het doel van de wet is een groot aantal vergunningen, meldingen en ontheffingen te integreren tot 1 Omgevingsvergunning. Daar waar bij een ruimtelijke ingreep ook natuurwaarden in het geding zijn is

het mogelijk voor een ontheffingsprocedure in het kader van de Wet Natuurbescherming 'aan te haken' aan de WABO-procedure. Dit is tot nu toe vrijblijvend. De verwachting is dat in de, in voorbereiding zijnde, nieuwe Natuurwet er een verplichting komt om aan te haken aan een WABO-procedure.

WABO-procedures hebben betrekking op ruimtelijke ingrepen en niet op bestendig beheer. Er is dus geen wisselwerking met het instrument Gedragscode.

1.2.3 Visserijwet 1963

De visserijwet van 30 mei 1963 regelt de bescherming tegen uitsterven van vissoorten. Hiertoe zijn in deze wet regels over het vangen, transporteren en omgaan met vissen opgenomen. De meeste vissoorten, schelpdieren en een aantal soorten zeesterren en mosdierpjes vallen onder de visserijwet. Ook viskuit en het 'zaad' van schelpdieren vallen onder de visserijwet. Niet in de visserijwet opgenomen vissoorten zijn óf opgenomen in de Wet Natuurbescherming óf exoten. De wet maakt onderscheid tussen zee-, kust- en binnenvisserij (hieronder valt ook de hengelsport). In de visserijwet is geen mogelijkheid tot een gedragscode opgenomen. De regels uit de visserijwet zijn wel vertaald in praktische gedragscodes die de omgang met vissen voor diverse doelgroepen vissers beschrijven.

Voor beheers- en onderhoudswerkzaamheden die buiten het water plaatsvinden heb je niet met de visserijwet te maken. Bij onderhoud tijdens de voortplantingstijd van vissen aan de oeverbegroeiing ronde de waterlijn heb je met de visserijwet te maken. Maar dat is ook al geborgd via de Zorgplicht uit de Wet Natuurbescherming.

1.3 Beleid

1.3.1 Natuurbeleidsplan (EHS / NNN)

In het Natuurbeleidsplan van 1990 werd de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) geïntroduceerd als middel om natuur duurzaam te behouden. Het doel van de EHS was het lokaal uitsterven van populaties van planten en dieren te voorkomen door het creëren van landelijke ecologische verbindingzones. De oorspronkelijke plannen voor de EHS zijn in 2012 herijkt en bijgesteld. Sinds 2013 gaan EHS en PEHS verder onder de naam Natuurnetwerk Nederland (NNN)

1.3.2 Natuurbeheerplan Zuid-Holland (PEHS / NNN)

Een van de opgaven binnen de provinciale structuurvisie betreft de realisatie van een complete ecologische hoofdstructuur. De inrichting PEHS is gekoppeld aan de natuurdoelen. Deze zijn te vinden in het 'Natuurbeheerplan Zuid-Holland (2009)', het 'Handboek Natuurdoeltypen (2002)' en de aanwijzingsbesluiten voor de Natura 2000-gebieden. Bij aantasting van de PEHS kan een compensatieverplichting worden opgelegd. De PEHS is sinds 2013 ondergebracht in Natuurnetwerk Nederland (NNN)

1.3.3 Rotterdams beleid

Rotterdam heeft geen specifiek eigen beleid op het vlak van ecologie, natuur of biodiversiteit. Beheer en Wet Natuurbescherming heeft raakvlakken met het Rotterdamse groenbeleid en duurzaamheidsbeleid.

Er zijn ook raakvlakken met de Rotterdamse Natuurkaart.

1.3.4 De Rotterdamse Natuurkaart

Op 18 maart 2014 is door B&W de Rotterdamse Natuurkaart vastgesteld. In dit beleidsinstrument zijn de ambities van de gemeente Rotterdam op het gebied van de ecologie en natuur vastgelegd. Ingezet wordt op het verbinden van gebieden waar ecologische kwaliteit aanwezig is. In het kaartgedeelte van de Rotterdamse Natuurkaart is de ecologische structuur van de gemeente Rotterdam op hoofdlijnen weergegeven. De kaart geeft gebieden aan waar hoge ecologische waarden aanwezig zijn of verwacht kunnen worden en de reeds aanwezige verbindingzones met de PEHS. De Rotterdamse Natuurkaart signaleert ook de knelpunten in de ecologische structuur.

1.3.5 Rotterdams duurzaamheidsbeleid en ecologie

Het Rotterdams duurzaamheidsbeleid is vastgelegd in het Programma Duurzaam.

In **Programma Duurzaam** staan de volgende ambities:

- Elke ontwikkeling moet leiden tot een meer gezonde, groene, kindvriendelijk en schone leefomgeving;
- Elke ontwikkeling moet leiden tot waardecreatie en toekomstbestendigheid;
- Elke ontwikkeling moet leiden tot minimaal 50% CO₂-reductie en 100% climate-proof in 2025.

Deze ambities zijn in het Programma Duurzaam geconcretiseerd in 10 duurzaamheidsopgaven. Inzetten op vergroten van de biodiversiteit en ecologische robuustheid kan een positieve bijdrage leveren aan de volgende van deze duurzaamheidsopgaven:

- Bevorderen van duurzame gebiedsontwikkeling (duurzaamheidsopgave 10).
 - Voorbereiden op de gevolgen van klimaatverandering (duurzaamheidsopgave 9).
- Groener maken van de stad (duurzaamheidsopgave 6).

1.3.6 Nota Dierenwelzijn

De nota dierenwelzijn heeft als doel het verbeteren en vasthouden van het welzijn van dieren en de bewustwording van Rotterdammers. In de nota staan ambities beschreven die bijdragen deze doelen. Bijvoorbeeld meer voorlichting over het houden van (exotische) huisdieren, meer aandacht voor het niet-voeren van dieren in de buitenruimte, strengere straffen voor dierenmishandeling en vuurwerkrijezones. Ook de uitbreiding van bloemrijke bermen t.b.v. bijen en vlinders wordt genoemd.

1.4 Conclusies wetgeving

1.4.1 Wettelijke onderbouwing samengevat

De mogelijkheid om via een gedragscode een vrijstelling van verbodsbepalingen uit de Wet Natuurbescherming te regelen vindt zijn grond in hoofdstuk 3 artikel 3.31.

1.4.2 Reikwijdte en beperkingen van een gedragscode.

Gedragscode is niet bruikbaar bij werkzaamheden die gevolgen hebben op de habitatkwaliteit in of nabij beschermde natuurgebieden.

Bijlage 2: Door de Wet Natuurbescherming beschermde Rotterdamse soorten

De gemeente Rotterdam heeft ervoor gekozen de gedragscode toe te passen bij zowel de eerder onder de Flora- en faunawet beschermde soorten als bij soorten die in de onder de huidige Wet Natuurbescherming beschermd zijn. Onderstaande lijsten wijken daardoor af van de provinciale Zuid-Hollandse lijst.

Voor een aantal middels de Wet Natuurbescherming beschermde soorten zijn kennisdocumenten ontwikkeld. De Kennisdocumenten Soorten beschrijven hoe met de soort omgegaan moet worden. Deze zijn hier te vinden: <https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/kennisdocumenten-soorten-ontheffingen-wet-natuurbescherming/>

Alle broedende vogels en hun nesten zijn strikt beschermd.

Vogelrichtlijn

Alle inheemse vogels zijn wettelijk beschermd.

In Rotterdam te verwachten vogelsoorten met jaarrond beschermde nest- of verblijfplaatsen

Actieve nesten van alle broedvogels zijn altijd beschermd.

Van onderstaande vogelsoorten zijn de nestplekken ook buiten de broedperiode, dus het gehele jaar door, beschermd.

Jaarrond: Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam
Blauwe reiger	<i>Ardea cinerea</i>
Boerenwaluw	<i>Hirundo rustica</i>
Boomvalk	<i>Falco subbuteo</i>
Bosuil	<i>Strix aluco</i>
Buizerd	<i>Buteo buteo</i>
Eidereend	<i>Somateria mollissima</i>
Gierzwaluw	<i>Apus apus</i>
Grauwe vliegenvanger	<i>Muscicapa striata</i>
Groene specht	<i>Picus viridis</i>

Jaarrond: Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam
Grote gele kwikstaart	<i>Motacilla cinerea</i>
Havik	<i>Accipiter gentilis</i>
Huismus	<i>Passer domesticus</i>
Huiszwaluw	<i>Delichon urbicum</i>
IJsvogel	<i>Alcedo atthis</i>
Kerkuil	<i>Tyto alba</i>
Kleine bonte specht	<i>Dendrocopos minor</i>
Oeverzwaluw	<i>Riparia riparia</i>
Ooievaar	<i>Ciconia ciconia</i>
Raaf	<i>Corvus corax</i>
Ransuil	<i>Asio otus</i>
Roek	<i>Corvus frugilegus</i>
Slechtvalk	<i>Falco peregrinus</i>
Sperwer	<i>Accipiter nisus</i>
Spreeuw	<i>Sturnus vulgaris</i>
Steenuil	<i>Athene noctua</i>
Tapuit	<i>Oenanthe oenanthe</i>
Torenvalk	<i>Falco tinnunculus</i>
Zwarte roodstaart	<i>Phoenicurus ochruros</i>

Van de hiernavolgende vogelsoorten zijn de nestplekken beschermd wanneer door de werkzaamheden lokale populatie aangetast kan worden.

Jaarrond in bepaalde gevallen: Nederlandse naam	
Appelvink	Purperreiger
Baardmannetje	Ringmus
Bruine kiekendief	Roerdomp
Dwergstern	Scholekster
Gele kwikstaart	Slobeend
Goudvink	Snor
Graspieper	Spotvogel
Grauwe klauwier	Sprinkhaanzanger
Grote karekiet	Steltkluut
Grote mantelmeeuw	Stormmeeuw
Grutto	Strandplevier
Grote zilverreiger	Tafeleend
Kievit	Tureluur
Kleine plevier	Veldleeuwerik
Kluut	Velduil
Kneu	Visdief
Koekoek	Waterral
Krooneend	Watersnip
Kwak	Wielewaal
Kwartelkoning	Wilde eend
Kleine zilverreiger	Wintertaling
Lepelaar	Woudaapje
Matkop	Wulp
Middelste zaagbek	Zomertaling
Noordse stern	Zomertortel
Nachtegaal	Zilvermeeuw
Patrijs	Zwarte roodstaart
Porseleinhoen	Zwartkopmeeuw

In Rotterdam (mogelijk) voorkomende soorten uit de Habitatrichtlijn (verdragen van Bern en Bonn) welke geen vogels zijn.

Zeedieren en zoetwaterdieren zijn niet in onderstaande tabel opgenomen. Ontsnapte, uitgezette, verwilderde of incidentele soorten zijn wel in de tabel opgenomen.

HRL; Soortgroep	Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Bescherming
Sporenplanten-bladmossen	Tonghaarmuts	<i>Orthotrichum rogeri</i>	Bern I
Sporenplanten-varens	Kleine vlotvaren	<i>Salvinia natans</i>	Bern I
Zaadplanten	Liggende raket	<i>Sisymbrium supinum</i>	Bern I
Zaadplanten	Drijvende waterweegbree	<i>Luronium natans</i>	Bern I, HR IV
Zaadplanten	Groenknolorchis	<i>Liparis loeselii</i>	Bern I, HR IV
Zaadplanten	Kruipend moerasscherm	<i>Apium repens</i>	Bern I, HR IV
Insecten-dagvlinders	Moerasparelmoervlinder	<i>Euphydryas aurinia ssp. aurinia</i>	Bern II
Amfibieën	Rugstreeppad	<i>Bufo calamita</i>	Bern II, HR IV
Amfibieën	Vroedmeesterpad	<i>Alytes obstetricans ssp. obstetricans</i>	Bern II, HR IV
Insecten-kevers	Gestreepte waterroofkever	<i>Graphoderus bilineatus</i>	Bern II, HR IV
Insecten-kevers	Juchtleerkever	<i>Osmoderma eremita</i>	Bern II, HR IV
Insecten-kevers	Vermiljoenkever	<i>Cucujus cinnaberinus</i>	Bern II, HR IV
Insecten-libellen	Gaffellibel	<i>Ophiogomphus cecilia</i>	Bern II, HR IV
Insecten-libellen	Gevlekte witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia pectoralis</i>	Bern II, HR IV
Insecten-libellen	Groene glazenmaker	<i>Aeshna viridis</i>	Bern II, HR IV
Insecten-libellen	Rivierrombout	<i>Gomphus flavipes flavipes</i>	Bern II, HR IV
Reptielen	Zandhagedis	<i>Lacerta agilis ssp. agilis</i>	Bern II, HR IV
Zoogdieren-landzoogdieren	Otter	<i>Lutra lutra ssp. lutra</i>	Bern II, HR IV
Zoogdieren-vleermuizen	Baardvleermuis	<i>Myotis mystacinus mystacinus</i>	Bern II, HR IV
Zoogdieren-vleermuizen	Bosvleermuis	<i>Nyctalus leisleri ssp. leisleri</i>	Bern II, HR IV
Zoogdieren-vleermuizen	Franjestaart	<i>Myotis nattereri</i>	Bern II, HR IV
Zoogdieren-vleermuizen	Gewone grootoorvleermuis	<i>Plecotus auritus ssp. auritus</i>	Bern II, HR IV
Zoogdieren-vleermuizen	Kleine dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pygmaeus</i>	Bern II, HR IV
Zoogdieren-vleermuizen	Laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus serotinus</i>	Bern II, HR IV
Zoogdieren-vleermuizen	Meervleermuis	<i>Myotis dasycneme</i>	Bern II, HR IV
Zoogdieren-vleermuizen	Rosse vleermuis	<i>Nyctalus noctula ssp. noctula</i>	Bern II, HR IV

HRL; Soortgroep	Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Bescherming
Zoogdieren-vleermuizen	Ruige dwergvleermuis	<i>Pipistrellus nathusii</i>	Bern II, HR IV
Zoogdieren-vleermuizen	Tweekleurige vleermuis	<i>Vespertilio murinus ssp. murinus</i>	Bern II, HR IV
Zoogdieren-vleermuizen	Vale vleermuis	<i>Myotis myotis ssp. myotis</i>	Bern II, HR IV
Zoogdieren-vleermuizen	Watervleermuis	<i>Myotis daubentoni ssp. daubentoni</i>	Bern II, HR IV

In Rotterdam voorkomende Overige soorten uit lijst A.

Dit betreft dieren die conform artikel 3.10 van de Wet natuurbescherming in Nederland beschermd zijn ("Nederlandse soorten"). Deze soorten zijn niet ontleend aan een Europese richtlijn of verdrag. Bij bestendig beheer kunnen deze soorten onder de gedragscode vallen.

Zeedieren en vissen zijn niet in onderstaande tabel opgenomen.

Lijst A; Soortgroep	Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam
Insecten-dagvlinders	Grote vos	<i>Nymphalis polychloros</i>
Reptielen	Ringslang	<i>Natrix natrix</i>
Zoogdieren-landzoogdieren	Boommarter	<i>Martes martes</i>
Zoogdieren-landzoogdieren	Damhert	<i>Dama dama</i>
Zoogdieren-landzoogdieren	Eekhoorn	<i>Sciurus vulgaris</i>
Zoogdieren-landzoogdieren	Steenmarter	<i>Martes foina</i>
Zoogdieren-landzoogdieren	Waterspitsmuis	<i>Neomys fodiens</i>

In Rotterdam voorkomende Overige soorten uit Lijst B.

Dit betreft planten die conform artikel 3.10 van de Wet natuurbescherming in Nederland beschermd zijn ("Nederlandse soorten"). Deze soorten zijn niet ontleend aan een Europese richtlijn of verdrag.

Lijst B; Soortgroep	Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam
Sporenplanten-varens	Blaasvaren	<i>Cystopteris fragilis</i>
Sporenplanten-varens	Schubvaren	<i>Ceterach officinarum</i>
Zaadplanten	Bokkenorchis	<i>Himantoglossum hircinum</i>
Zaadplanten	Brave Hendrik	<i>Chenopodium bonus-henricus</i>
Zaadplanten	Brede wolfsmelk	<i>Euphorbia platyphyllos</i>
Zaadplanten	Bruinrode wespenorchis	<i>Epipactis atrorubens</i>
Zaadplanten	Dreps	<i>Bromus secalinus</i>
Zaadplanten	Glad biggenkruid	<i>Hypochaeris glabra</i>
Zaadplanten	Grote leeuwenklauw	<i>Aphanes arvensis</i>
Zaadplanten	Karhuizeranjer	<i>Dianthus carthusianorum</i>
Zaadplanten	Kleine wolfsmelk	<i>Euphorbia exigua</i>
Zaadplanten	Moerasgamander	<i>Teucrium scordium</i>
Zaadplanten	Naakte lathyrus	<i>Lathyrus aphaca</i>
Zaadplanten	Rozenkransje	<i>Antennaria dioica</i>
Zaadplanten	Ruw pazelzaad	<i>Lithospermum arvense</i>
Zaadplanten	Scherpkruid	<i>Asperugo procumbens</i>
Zaadplanten	Smalle raai	<i>Galeopsis angustifolia</i>
Zaadplanten	Stijve wolfsmelk	<i>Euphorbia stricta</i>
Zaadplanten	Wolfskers	<i>Atropa bella-donna</i>

Specifiek in Rotterdam beschermde soorten.

Dit betreffen in Rotterdam nog beschermde soorten uit de Flora- en faunawet.

Zeedieren en vissen zijn niet in onderstaande tabel opgenomen.

R'dam; Soortgroep	Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam
Zoogdieren	Mol	<i>Talpa europea</i>
Slakken	Zeggekorfslak	<i>Vertigo moulinsiana</i>
Slakken	Nauwe korfslak	<i>Vertigo angustior</i>
vaatplanten	Aardaker	<i>Lathyrus tuberosus</i>
vaatplanten	Bijenorchis	<i>Ophrys apifera</i>
vaatplanten	Blauwe zeedistel	<i>Eryngium maritimum</i>
vaatplanten	Brede orchis	<i>Dactylorhiza majalis majalis</i>
vaatplanten	Brede wespenorchis	<i>Epipactis helleborine</i>
vaatplanten	Daslook	<i>Allium ursinum</i>
vaatplanten	Dotterbloem	<i>Caltha palustris</i>
vaatplanten	Gele helmbloem	<i>Pseudofumaria lutea</i>
vaatplanten	Gevlekte orchis	<i>Dactylorhiza maculata [s.s.]</i>
vaatplanten	Gewone vogelmelk	<i>Ornithogalum umbellatum</i>
vaatplanten	Grasklokje	<i>Campanula rotundifolia</i>
vaatplanten	Grote kaardebol	<i>Dipsacus fullonum</i>
vaatplanten	Grote keverorchis	<i>Listera ovata</i>
vaatplanten	Herfsttijloos	<i>Colchicum autumnale</i>
vaatplanten	Hondskruid	<i>Anacamptis pyramidalis</i>
vaatplanten	Klein glaskruid	<i>Parietaria judaica</i>
vaatplanten	Kleine maagdenpalm	<i>Vinca minor</i>
vaatplanten	Koningsvaren	<i>Osmunda regalis</i>
vaatplanten	Maretak	<i>Viscum album</i>
vaatplanten	Moeraswespenorchis	<i>Epipactis palustris</i>
vaatplanten	Parnassia	<i>Parnassia palustris</i>
vaatplanten	Rechte driehoeksvaren	<i>Gymnocarpium robertianum</i>
vaatplanten	Ruig klokje	<i>Campanula trachelium</i>
vaatplanten	Slanke sleutelbloem	<i>Primula elatior</i>

R'dam; Soortgroep	Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam
vaatplanten	Spindotterbloem	<i>Caltha palustris ssp. araneosa</i>
vaatplanten	Steenbreekvaren	<i>Asplenium trichomanes</i>
vaatplanten	Stijf hardgras	<i>Catapodium rigidum</i>
vaatplanten	Tongvaren	<i>Asplenium scolopendrium</i>
vaatplanten	Veldgentiaan	<i>Gentianella campestris</i>
vaatplanten	Waterdrieblad	<i>Menyanthes trifoliata</i>
vaatplanten	Wilde kievitsbloem	<i>Fritillaria meleagris</i>
vaatplanten	Wilde marjolein	<i>Origanum vulgare</i>
vaatplanten	Zomerklokje	<i>Leucojum aestivum</i>
vaatplanten	Zwanenbloem	<i>Butomus umbellatus</i>
vaatplanten	Zwartsteel	<i>Asplenium adiantum-nigrum</i>

Bijlage 3: Werkzaamheden onder de gedragscode

Werkzaamheden die onder deze leidraad vallen

Deze leidraad gaat over alle werkzaamheden die op te vatten zijn als **Bestendig Beheer** van groenvoorzieningen. Met bestendig wordt bedoeld dat de werkzaamheden ter plaatse al veel jaren op eenzelfde manier worden uitgevoerd waardoor de er aanwezige flora en fauna daarop ingesteld is. Voorbeelden van bestendig beheer zijn:

- Het al 10 jaar volgens dezelfde planning en met het zelfde materieel maaien of klepelen van gras.
- Meerjarig begrazingsbeheer met bijvoorbeeld schapen of koeien met ieder jaar een vergelijkbare begrazingsdruk.
- Reguliere maaierwerkzaamheden aan slootkanten.
- Periodieke snoeiwerkzaamheden.

Activiteiten die niet onder bestendig beheer vallen

- Ruimtelijke ontwikkelingen.
- Achterstallig onderhoud.
- Wijzigen van beheersvorm.
- Werkzaamheden in gebieden die vallen onder de Natuurbeschermingswet (Natura 2000 gebieden).
- Het onder zich hebben of vervoeren van beschermde soorten (Wet Natuurbescherming artikel 13). Hiervoor is altijd een ontheffing nodig, ook al wordt gewerkt volgens een goedgekeurde gedragscode.
- Beheer en schadebestrijding (zoals het afschieten van schade veroorzakende konijnen of het verjagen van zwanen en ganzen). Beheer en schadebestrijding van beschermde inheemse soorten wordt geregeld in hoofdstuk V van de Wet Natuurbescherming en het Besluit beheer en schadebestrijding.

Bijlage 4: Format Plan van aanpak Wet Natuurbescherming bestendig beheer gemeente Rotterdam.

1. Algemene beschrijving

Plan van aanpak hoort bij bestek/werkomschrijving.

2. Indien van toepassing bij aantreffen van beschermde soorten: Inventarisatie en registratie

Voor zover dit in het bestek is voorgeschreven moet de aannemer, voorafgaand de uitvoering van het werk, de volgende gegevens over vaste rust- en verblijfplaatsen en groeiplaatsen van beschermde plant- en diersoorten vastleggen en aan opdrachtgever rapporteren:

- Geïnventariseerd door:
- Inventarisatiedatum:
- Gehanteerde methode:
- Klasse, verkennende inventarisatie (VI):
- Familie (VI):
- Biotopen met verhoogde kans op rust- en verblijfplaats (VI):
- Soort, specifieke inventarisatie (SI):
- Type rust- en verblijfplaats en/of groeiplaats (SI):
- Aantal rust- en verblijfplaatsen en/of groeiplaats (SI):
- Locatie rust- en verblijfplaatsen en/of groeiplaats (SI):
- Bewijs (verkennende en specifieke inventarisatie):
- Waarneming van individuen (eventueel aanvullend bij VI of SI):

3. Risicoanalyse

Ordenen contractinformatie

- Werklocatie (bestekstekening)
- Werkzaamheden (bestek)
- Planning
- Soortinformatie (Gisweb/gemeentelijke natuurdata)

Uitwerken Risicoanalyse

- Welke flora en fauna risico's gelden op basis van de te verrichten werkzaamheden, locatie, soortinformatie en planning?
 - Welke verboden kunnen worden overtreden?
 - Zijn er alternatieven qua uitvoering? -> benutten nota van inlichting
- Conclusie: geldt het juiste belang, is het werk uitvoerbaar (Go/No Go) => ontheffing of gedragscode?

4. Risicomanagement: Uitwerken zorgvuldig handelen

Deskundig handelen

- Inzet deskundig personeel (en aantoonbaarheid)
- Wanneer een werkinstructie: overdracht informatieve en werkwijze

Zorgvuldig handelen

- Algemeen zorgvuldig handelen:
 - Controle informatie in het veld
 - Werkrichting/werktechniek/fasering
 - Geluid
 - Bodemverdichting
 - Planning
 - Menselijke aanwezigheid
 - Gebruik meststoffen
 - Specifiek zorgvuldig handelen:
 - Aanbrengen markeringen: tijdelijke beschermingszones
 - Specifieke aanpak in de beschermingszones

5. Verzamelen en uitwisselen van gegevens

- Is inventariseren van soortgegevens onderdeel van de opdracht?
- Format van overdracht en soortgegevens
- Overdrachtmomenten

6. Communicatie

- Taakverdeling: wie communiceert over wat met wie
- Overlegmomenten
- Bijwoonpunten/veldcontroles
- (eind) evaluatie

7. Omgaan met calamiteiten